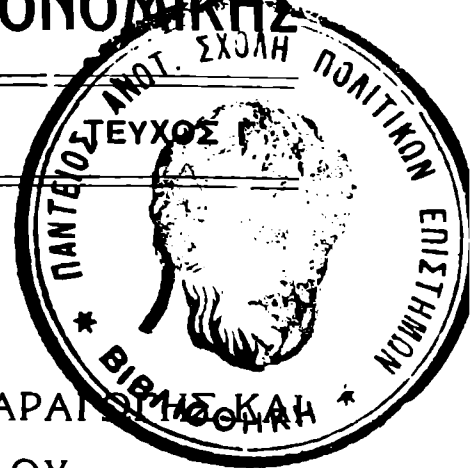

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ 5

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1936

Ο ΤΟΚΟΣ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΔΟΥ

Ὑ π ὀ

Μ. Ν. ΤΣΙΜΑΡΑ

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐξετάζεται τὸ ἐπίμαχον ἐν τῇ θεωρητικῇ οἰκονομικῇ ἐρεύνη καὶ ἐν τῇ πράξει ζήτημα, ἐὰν ὁ τόκος τῶν ἐπιχειρηματικῶς ἐργαζομένων κεφαλαίων ἀποτελεῖ ἢ ὄχι στοιχεῖον τοῦ κόστους, ὡς αἱ λοιπαὶ δαπάναι παραγωγῆς, καὶ τίνες αἱ συνέπειαι ἐκ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐπὶ τοῦ προσοδικοῦ σκέλους τῆς ἐπιχειρήσεως.

Πρὸ πάσης ἄλλης διερευνήσεως τοῦ θέματος, ἐπιβάλλεται ὅπως διευκρινισθῶσι δύο σημεῖα :

α. Ποῖα τὰ πρὸς ἐκτοκισμόν κεφάλαια :

β. Τίνα τὰ ὅρια τῶν ἐννοιῶν τοῦ κόστους καὶ τῆς προσόδου¹ καὶ ποῖα ἡ μεταξὺ τούτων διαχωριστικὴ γραμμὴ :

Διότι ἡ τοποθέτησις τοῦ τόκου εἰς τὸ ἐν ἢ τὸ ἔτερον σκέλος μιᾶς θεωρητικῶς ὀρθῆς διχοτομήσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν (ἀκαθαρῶν ἐσόδων *chiffre d'affaires*, *Umsatz*) εἶναι ζήτημα ὀρισμοῦ τῶν δύο ἢ—ὡς συμβαίνει συνήθως—περισσοτέρων τμημάτων τὰ ὁποῖα διακρίνομεν ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς διαρθρώσεως τῆς ἐπιχειρηματικῆς κυκλοφορίας.

Ποῖα τὰ πρὸς ἐκτοκισμόν κεφάλαια ; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο προτάσσομεν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κρατοῦσαν τακτικὴν, φρονούντες ὅτι τὸ μερικώτερον τοῦτο θέμα δέον νὰ ἀποσαφηνισθῇ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅλου προβλήματος καὶ προτοῦ ὃ ἐρευνητῆς λάβῃ θέσιν

1. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς καθαρᾶς προσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως (*Unternehmungsgewinn*), ἢ ὁποῖα προφανῶς διαφέρει τῆς καθαρᾶς προσόδου τοῦ ἐπιχειρηματίου (*Unternehmergewinn*). Περὶ ἀμφοτέρων γίνεται εὐρὺς λόγος ἐν συνεχείᾳ.

ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ τοκοφόρου κόστους καὶ τῶν συνεπειῶν τούτου. Διότι, ἄλλως, τὸ ἀκαθόριστον τῶν πρὸς ἐκτοκισμόν κεφαλαίων ἐπιδρᾷ καὶ ἀλλοιώνει τὴν θέσιν τοῦ ὄλου προβλήματος. Τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκει πλήρη τὴν δικαιολογίαν του, καθιστάμενον συνάμα σαφέστερον, ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Τὰ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπενδεδυμένα κεφάλαια διακρίνονται, ὡς γνωστόν, τὸ μὲν ἀπὸ ἀπόψεως τῆς συνθέσεως καὶ μορφῆς αὐτῶν (Vermögensaufbau), ἥτοι ὡς διάρθρωσις περιουσιακῶν μέσων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς χρηματοδοτικῆς των προελεύσεως (Kapitaldisposition). Ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης, διακρίνονται εἰς α) τὸ ἴδιον καὶ β) τὸ πιστωτικὸν κεφάλαιον. Τὸ ἄθροισμα δὲ αὐτῶν, θεωρούμενον κυρίως ὡς περιουσιακὴ σύνθεσις, συνιστᾷ τὸ ἀπασχολούμενον κεφάλαιον :

$$\text{ἀπασχολούμενον κεφάλαιον} = \begin{cases} \text{ἴδιον κεφάλαιον} \\ \text{πιστωτικὸν κεφάλαιον} \end{cases}$$

Προκειμένου ὅθεν νὰ ἐρευνηθῆ τὸ βάσιμον ἢ ὄχι τοῦ τοκοφόρου κόστους, ἐρωτᾶται ποῖον ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων δέον νὰ λαμβάνηται πρὸς ἐκτοκισμόν.

Ἐὰν καὶ βεβαίως ἡ ἀμφιβολία ἐντοπίζεται κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὸν τόκον τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, τὸν ἰδιωφελῆ οὕτως εἰπεῖν τόκον, οὐχ ἦττον ὑποστηρίζονται ἐν τῇ εἰδικῇ οἰκονομικῇ φιλολογίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει περισσότεραι δοξασίαι.

Ἡ ἀκόλουθος διάταξις συνοψίζει ὅλας τὰς ἐν προκειμένῳ δυνατὰς ἀντιλήψεις :

	ἀφορᾷ τὸ κόστος	ἀφορᾷ τὴν πρόσοδον
1. Ὁ τόκος τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου	1	2
2. Ὁ τόκος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου	3	4
3. Ὁ τόκος τοῦ ἀπασχολούμενου κεφαλαίου	5	6

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀποδοχὴ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν ἕξ τούτων θεωρητικῶν δυνατοτήτων συνεπάγεται ἢ ἀποκλείει μίαν ἢ περισσοτέρας ἐκ τῶν ἄλλων ¹, τὸ πρόβλημα περιορίζεται τελικῶς εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις :

1. Οὕτω π.χ. οἱ δεχόμενοι τὸν τόκον τοῦ ἰδίου κεφαλαίου ὡς κόστος (ἀρ. 3) δέχονται κατὰ μείζονα λόγον τὴν αὐτὴν ἰδιότητα διὰ τοὺς παθητικούς τόκους (ἀρ. 1). Τὸ ἀντίθετον θὰ ἦτο ὄντως παράδοξον. Οἱ θεωροῦν-

1. Ἐὰν ὁ τόκος τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀρνητικὸν στοιχεῖον τῆς προσόδου (componente negativo del reddito), ὁπότε εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην δέον νὰ ἀποδίδηται ἀπαραιτήτως ὠρισμένος χαρακτηρισμὸς (καὶ ποῖος ;).

2. Ἐὰν ὁ τόκος τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου, φερόμενος εἰς τὸ κόστος, προσδίδει ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν οὕτως ἐξευρισκομένην προσοδὸν τὸν ἀνωτέρω χαρακτηρισμόν.

3. Ἐὰν, γενικώτερον, τὸ παραγωγικὸν τίμημα δέον νὰ βαρύνεται διὰ τοῦ τόκου ὀλοκλήρου τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου καὶ τίνες αἱ συνέπειαι ἐπὶ τοῦ προσοδικοῦ σκέλους.

Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανικὴ πρακτικὴ γνωρίζει κατὰ κανόνα τὴν πρώτην περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παθητικοὶ τόκοι (δλδ. οἱ πραγματικῶς καταβαλλόμενοι εἰς τὰς Τραπεζὰς καὶ ἑτέρους χρηματοδότας) φέρονται—διὰ προχείρου λογιστικῆς μεταφορᾶς—ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ «ἀποτελέσματα χρήσεως». Σπανίως μόνον οἱ παθητικοὶ τόκοι φέρονται, καταμεριζόμενοι καταλλήλως, εἰς τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν καθ' ἕκαστα φάσεων ἐκβιομηχανίσεως. Ἐτι δὲ σπανιώτερον συνυπολογίζεται ταυτοχρόνως, εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦτον καὶ τόκος τις ἐπὶ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως ἄσχετος καὶ ἡ κειμένη φορολογικὴ νομοθεσία, ἡ ὁποία δὲν συγκαταλέγει εἰς τὰς ἐκπεστέας δαπάνας τὸν ἐκτοκισμὸν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου. Ἡ ταυτόχρονος, τουτέστιν, ἐμφάνισις τοῦ ἰσοπόσου εἰς τὸ σκέλος τῆς προσόδου ὑπόκειται εἰς τὴν φορολογίαν Δ' κατηγορίας τοῦ Φ.Κ.Π. δημιουργουμένης παρὰ τῷ φορολογουμένῳ δυσμενοῦς ψευδαισθήσεως.

Ἐτερον ἐπίσης κώλυμα διὰ μίαν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ὅτι ὁ συνυπολογισμὸς τοῦ τόκου ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸ παραγωγικὸν τίμημα θὰ εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν αἰσθητὴν αὔξησιν τούτου. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον αἰσθητὴν ὅπου ἡ μὲν παραγωγικότης παρ' ἡμῖν εἶναι ἀρκετὰ περιορισμένη, λόγῳ τεχνικῶν καὶ ἐμπορικῶν αἰτίων, τὸ δὲ ἐπίπεδον τόκου ὑψηλόν. Ἡ τοιαύτη ὄθεν ἀνύψωσις τοῦ κόστους δὲν εἶναι πρακτικῶς κατορθωτὴ, ὅσον ἰσχυροὶ καὶ ἂν εἶναι οἱ συντρέχοντες θεωρητικοὶ λόγοι, οὐδὲ καὶ ἐφαρμόσιμος ὑπὸ μεμονωμένων ὀρθοφρονούντων ἐπιχειρηματιῶν.

τες ἀφ' ἑτέρου τὸν τόκον τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου ὡς διαφυγὸν μόνον κέρδος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶσι τὸν ἐκτοκισμὸν τῆς ἰδίας περιουσίας ὡς κόστος.

Ἴσως ἀντιπαρατηρηθῆ ἐν προκειμένῳ ὅτι ὁ πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ βιομήχανος ἔχει πάντοτε, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὴν δυνατότητα νὰ ὑποτιμήσῃ τὸ κόστος αὐτοῦ ἰσοπόσως πρὸς τὸν ἐνσωματωθέντα ἰδιωφελῆ τόκον, διατηρῶν ὅπωςδήποτε τὴν χρήσιμον συναίσθησιν ὅτι παραιοῦται τῆς προσόδου ἢ ὁποῖα τῷ ἀνήκει ὡς κεφαλαιούχου, περιοριζόμενος εἰς τὸ καθαρῶς ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν ἀναληφθέντα κίνδυνον.

Ἡ παρατήρησις εἶναι βεβαίως βάσιμος. Δὲν διστάζομεν μάλιστα νὰ τονίσωμεν ὅτι ἐπιβάλλεται σαφῆς διαστολὴ μεταξὺ μεθόδων κοστολογίσεως (Selbstkostenrechnung) καὶ πολιτικῆς τῶν τιμῶν (Preispolitik). Αἱ μὲν εἰκονίζουσι τοὺς ὄρους λειτουργίας τῆς παραγωγικῆς μονάδος, ἡ δὲ τὰς πολυπλόκους καὶ κυμαινομένας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς.

Ἐνδεχομένη ὅμως παραίτησις—συνεπεία ἀνταγωνισμοῦ ἐξ ἀνεπαρκoῦς ὑπολογισμοῦ—ἐκ τοῦ ἰδιοφελoῦς τόκου, δι' ἰσοπόσου μειώσεως τῆς τιμῆς, προὔποθέτει ἀρτίαν γνῶσιν τῆς ὑφῆς τοῦ κόστους καὶ τοῦ ἐνσωματουμένου κατὰ μονάδα προϊόντος τόκου. Ἄλλ' ἡ γνῶσις αὕτη εἶναι εὐχερῆς μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν συνεχoῦς μονοπαραγωγῆς (λ.χ. λιγνυτορυχεῖα). Εἰς τὴν συνηθεστῆραν ὅμως περίπτωσιν παραγωγῆς πλειόνων προϊόντων, τὰ ὁποῖα διανύουσι περισσοτέρας καὶ διαφόρους τεχνικὰς φάσεις ἐπεξεργασίας, συμπλεκόμενα ποικιλοτρόπως κατὰ τὰ διανυόμενα στάδια, ὁ ἀναλυτικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς ἕκαστον ἡμιτέχνημα τόκου καὶ συνεπῶς εἰς ἕκαστον σύνθετον προϊόν, προὔποθέτει ἀρτίαν ἐσωλογιστικὴν κοστολόγησιν, τὴν ὁποῖαν ἡ παρ' ἡμῖν πρακτικὴ οὔτε ἐπιδιώκει συνήθως οὔτε καὶ κατορθώνει νὰ πραγματοποιήσῃ.

Ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ ἀρχικὸν ἐρώτημα : Ποῖον τὸ ἐκτοκιστέον κεφάλαιον καὶ ἴδωμεν διατί ἐπιβάλλεται ὁ ἐκτοκισμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου.

Τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν ἀνάγονται τελικῶς εἰς δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους γενικὰς θέσεις :

Πρῶτον : τὴν θέσιν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων (ἢ κάλιον : τῶν Ἐκμεταλλεύσεων, Betriebswirtschaftslehre), ἡ ὁποῖα ἐξετάζει τὰ συναφῆ προβλήματα τιθεμένα ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς πλευρᾶς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν τῇ ὁποῖα διαβλέπει ἕνα κοινωνικὸν κυρίως πυρῆνα παραγωγῆς (Produktionseinheit).

Δεύτερον : τὴν θέσιν μιᾶς καθαρῶς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας

(Einzelwirtschaftslehre ἢ Privatwirtschaftslehre) τιθεμένης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ συγκεκριμένου κεφαλαιούχου - ἐπιχειρηματίου καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ-νομικοῦ πλαισίου ἐν τῷ ὁποίῳ δρᾷ.

Ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο ἀπόψεων εἶναι ἐμφανῆς. Τὴν πρώτην ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα ἡ φθορὰ καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν κεφαλαίων, θεωρουμένων ὡς κοινωνικοῦ πλούτου διατεθέντος παραγωγικῶς. Εἶναι φυσικὸν ὅθεν νὰ ὑπολογίζη τὸ σύνολον αὐτοῦ, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὸν νομικῆς ἀποχρώσεως καταμερισμὸν αὐτοῦ εἰς ἴδιον καὶ πιστωτικόν.

Ἀντιθέτως, τὴν δευτέραν θέσιν ἐνδιαφέρει τὸ κόστος ὡς ἰδιωτικὸς συνδυασμὸς. Θυσία μὴ συνεπαγομένη δαπάνην, οἷα π. χ. ἡ χαριστική παροχὴ ὑπηρεσιῶν, δὲν συγκατελέγεται εἰς τὰς παραγωγικὰς δαπάνας. Συνεπῶς ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν διάφορον προέλευσιν τῶν κεφαλαίων. Καὶ ναὶ μὲν ὁ ἐπιχειρηματίας-κεφαλαιούχος δύναται νὰ καρπωθῆ τόκου τινὸς ἀκόπως, διὰ τραπεζιτικῆς καταθέσεως, κ ἄ., ὥστε νὰ καθίσταται εἰς αὐτὸν συνειδητὸν τὸ «κόστος» τῶν κεφαλαίων του, πλὴν θεωρεῖ τοῦτο — καὶ δικαίως — ὡς ἰδιωτικὸν ζήτημα, ἀρκούμενος νὰ διχάζη καταλλήλως, καὶ νοερῶς, τὴν πραγματοποιουμένην πρόσοδον. Ἐν τῇ σφαίρᾳ ταύτῃ ἀπασχολήσεων δὲν γεννᾶται ζήτημα καθορισμοῦ ἀντικειμενικοῦ τινος κόστους παραγωγῆς.

Ἄλλ' ἀκριβῶς μία γενικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τοῦ ἐντόκου ἢ ὄχι παραγωγικοῦ τιμήματος ἐπιβάλλει ὅπως θεωρήσωμεν τὸ κόστος ὡς σύνολον κοινωνικῶν θυσιῶν. Ἐντὸς δὲ τοῦ πλαισίου τῶν θυσιῶν τούτων δέον νὰ καταλογίσωμεν ἀδιστακτικῶς τὸν χρόνον χρησιμοποιοῦσεως τῶν κεφαλαίων ἐπὶ τὴν ποσότητα αὐτῶν, ἀκεραίαν καὶ οὐχὶ μερικὴν.

Τὴν διάρκειαν χρησιμοποιοῦσεως τῶν κεφαλαίων λαμβάνομεν ὡς ἐνδεικτικὸν τῆς θυσίας τὴν ὁποίαν συνιστᾷ ἡ ἀπὸ τῆς ἀμέσου κοταναλώσεως ἀποχὴ.

Οὕτως ἐναρμονίζομεν τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους πρὸς τὴν εὐρυτέραν—ὡς φρονοῦμεν—θεωρίαν περὶ τόκου¹, τὴν ἀνατρέχουσαν εἰς τὰ ἀπώτερα ψυχολογικὰ αἷτια, ἀπότοκα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ οἰκονομικὰ αἷτια τοῦ τόκου.

Ἄν καὶ τὸ θέμα τοῦτο διαφεύγει τὸ αὐστηρὸν πεδίον στοχα-

1. Πλὴν τῶν κλασσικῶν περὶ τόκου ἔργων βλ. περίληψιν εἰς ἀξιόλογον πραγματείαν Ἄλ. Ι. Λοβέρδου: Ὁ τόκος ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομίᾳ. Ἀθῆναι 1935.

σμών τοῦ ἰδιωτοοικονομολόγου (παρὰ τὴν ὕπαρξιν μιᾶς πλευρᾶς τοῦ *betriebswirtschaftliche Zins*) θὰ σημειώσωμεν ἐν τούτοις ὅτι, καθ' ἡμᾶς, δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ὁμάδος ἐκείνης θεωριῶν τοῦ τόκου ἣτις ἀναγάγει τοῦτον εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος (*Rodbertus, K. Marx, Schumpeter*) καὶ τῆς ψυχολογικῆς θεωρίας τοῦ *Böhm—Bawerk*, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐσιαστικῶς ἐδράζεται καὶ ἡ τοῦ *J. Fisher*. Ἡ πρώτη ὁμάς, ὡς νομίζομεν, τονίζει κυρίως τὸ πῶς ἐκδηλοῦται οἰκονομικῶς ὁ τόκος ἐντὸς ὠρισμένης κοινωνικῆς οἰκονομίας, οὐδόλως ὅμως προδικάζει ἢ ἀποκλείει ἄλλας ἐκδηλώσεις, τὰς ὁποίας πάντοτε θὰ ἔχη ἢ προτίμησις ἐνὸς παρόντος ἀγαθοῦ ἀπὸ ἐτέρου μελλοντικοῦ τοιούτου. Δὲν θίγει ὅθεν τὴν ψυχολογικὴν θεμελίωσιν τοῦ τόκου.

Μιά κοινωνικὴ οἰκονομία θὰ ἔχη πάντοτε τὴν δυνατότητα, ἐν τῷ πλαισίῳ ἰδίως μιᾶς ὀρθολογικῶς ρυθμιζομένης οἰκονομίας, νὰ κατευθύνῃ τὴν παραγωγικότητα αὐτῆς πρὸς ἀπόκτησιν ἀγαθῶν ἀμέσου εἴτε ἡμιδιαρκοῦς καταναλώσεως ἢ πρὸς δημιουργίαν ἀναπαραγωγικῶν μέσων. Ἡ τροπὴ πρὸς τὰ δὲ ἐμφαίνει μίαν θυσίαν. Ἡ θυσία αὕτη δὲν ἀποτελεῖ μήπως ἀξιόλογον συστατικὸν τῆς δημιουργίας τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν ;

Ἐν τῇ κρατούσῃ οἰκονομίᾳ ὁ τόκος προκύπτει ὡς τὸ γινόμενον :

1. Τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τοῦ χρόνου χρησιμοποίησεως αὐτοῦ.
2. Τοῦ ἐπιτοκίου.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο διαμορφοῦται ὡς μέρος τι τῆς καθ' ὅλου οἰκονομικῆς ἰσορροπίας (*Pareto, Cassel*) προσδιοριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ὡς μορφοῦται οὗτος μέσῳ, κυρίως, τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος (*Marx, Schumpeter*), ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἴστανται, τελικῶς, οἱ ἀπώτεροι ψυχολογικοὶ παράγοντες τῆς καταναλώσεως καὶ ἀποταμιεύσεως.

Ἐπὶ διαφόρους ἐν τούτοις οἰκονομικὰς συνθήκας παραγωγῆς, τὸ μὲν ἐπιτόκιον δύναται νὰ ρυθμίζεται ἄλλως, ὑπὸ εἰδικὰς προϋποθέσεις, ἀλλὰ δύναται πιθανῶς καὶ νὰ ἐκλείψῃ, ὡς ἐκδήλωσις τῶν σχέσεων ὠρισμένου μηχανισμοῦ.

Τὸ πρῶτον ὅμως συστατικὸν τοῦ τόκου (διάρκεια—κεφάλαιον) ἐμφαίνει θεμελιωδῶς ἀντικειμενικοὺς ὄρους τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἀνεξαρτήτους τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, ἐντὸς τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς παραγωγικῆς μονάδος.

Μᾶζά τις κεφαλαίων, διατεθεῖσα παραγωγικῶς, ἐστοίχισεν εἰς τὴν ὀλότητα, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ τὴν θυσίαν τῆς δημιουργίας αὐτῶν, κατὰ προτίμησιν τῆς δημιουργίας ἀγαθῶν ἀμέσου

καταναλώσεως. Εἶναι ὅθεν φυσικὸν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς μάζης ταύτης νὰ προσμετρᾶται ὡς συστατικὸν τοῦ ἀποτελέσματος ἢ διάρκεια ἀπασχολήσεως ὀλοκλήρου τῆς κεφαλαιακῆς μάζης.

Διὰ τὴν προσμέτρησιν τῆς χρονικῆς ταύτης χρησιμοποίησεως τῶν κεφαλαίων (*Nutzungsdauer*), ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιφαινομένου τοῦ ἐπιτοκίου, εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ M. R. Lehmann¹—εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ὀξυτάτη ἀνάλυσις θεμελιωδῶν τινῶν ἐννοιῶν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων—ιδιόρρυθμός τις μονάς, τὸ *h m j* (ἑκατόν, μάρκα, ἔτος), εἶδος τι τοκαρίθμου (εἰλημμένου ἐπὶ ἑκατὸν νομισματικῶν μονάδων), παριστῶντος τὴν ἐννοιαν τοῦ, ἐὰν συγχωρεῖται ὁ ὄρος, «χρονο-κεφαλαίου».

Διὰ νὰ καταστῇ ζωηρὰ ἢ ἀντίληψις τῆς ἐννοίας ταύτης καὶ τῆς ἀριθμητικῆς τῆς ἐκφράσεως, ἄς θεωρήσωμεν Τράπεζαν τινὰ πραγματοποιοῦσαν τὰς παθητικὰς καὶ ἐνεργητικὰς αὐτῆς ἐργασίας (συγκέντρωσιν πόρων καὶ παροχὴν χορηγήσεων) ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐπιτοκίῳ. Ἡ ἐν λόγῳ Τράπεζα θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκομίση κέρδη ἢ νὰ ὑποστῇ ζημίας ἀναλόγως τοῦ ὄγκου τῶν χρεωστικῶν καὶ πιστωτικῶν αὐτῆς τοκαρίθμων, δηλαδὴ ἀναλόγως τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐπὶ μέρει χρονικῶν κινήσεων τῶν διαφόρων μεγεθῶν κεφαλαίου. Ἐὰν ἤδη θεωρήσωμεν τὰς συναλλαγὰς αὐτῆς, ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, ὡς ἀτόκως γινομένης, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ παριστᾷ ἓνα κέρδος ἢ ζημίαν οὐχὶ βεβαίως εἰς χρῆμα, ἀλλὰ εἰς *h m j*, εἰς μονάδας τουτέστι «χρονο-κεφαλαίου».

Τιθέμενοι ὅθεν ἀπὸ τῆς γενικωτέρας σκοπιᾶς μιᾶς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων, ἐπιδιωκούσης διὰ τῶν μεθόδων κοστολογίσεως τὴν ἀκριβῆ στάθμισιν τῶν ἀντικειμενικῶν παραγωγικῶν θυσιῶν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μόνον ὁ ἐκτοκισμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου—οἰκονομικὸς δείκτης τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων—δύναται νὰ προσδιορίσῃ παραγωγικὸν τίμημα ἀντικειμενικῆς ἀξίας, συγκρίσιμον ἀπὸ μονάδας εἰς μονάδα καὶ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον τῆς οἰκονομίας.

Ἦδη ἄς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ δεύτερον κατὰ σειρὰν ἐρώτημα ; Ποῖα τὰ ἀκριβῆ ὄρια τῶν ἐννοιῶν τοῦ κόστους² καὶ τῆς προσόδου

1. Βλ. M. R. L e h m a n n : Allgemeine Betriebswirtschaftslehre. Leipzig 1928.

2. Τὸ πρόβλημα τῆς παραγωγῆς καὶ συνεπῶς τοῦ κόστους δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς πρόβλημα ἀξίας καὶ ὡς πρόβλημα ποσότητος. Τὴν πρώτην ἄποψιν διδάσκει κυρίως ὁ L i e f m a n n : «Auch der Begriff der Kos-

έντός τῶν ὁποίων ὁ τόκος διαδραματίζει ἐπίμαχον, ἀλλὰ καὶ ἐπαμφοτερίζον στοιχεῖον.

Ὁ προκαθορισμὸς οὗτος τυγχάνει ἀπαραίτητος, διότι μίᾳ ἀσαφῆς, ἐμπειρικῆς προελεύσεως, ὁρολογία συσκοτίζει . . . μεθοδικῶς τὰ πράγματα.

Πράγματι τὰ καλούμενα «μικτὰ ἔσοδα» ἢ καλλίτερον ἢ «ἀκαθάριστος κυκλοφορία»¹, (Gross sales) καλύπτει, εἰς ὁμαλὰς τουλάχιστον περιπτώσεις, ἀφ' ἑνὸς τὸ παραγωγικὸν τίμημα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν «πρόσοδον», τὴν ὁποίαν σκοπίμως ἀποφεύγομεν νὰ χαρακτηρίσωμεν ὀπωσδήποτε ἑνταῦθα :

ἀκαθάριστος κυκλοφορία

κόστος	πρόσοδος
--------	----------

Ποῖα τὰ ὄρια ἐκάστης συνιστώσης ; ποῦ τελειώνει τὸ κόστος

ten ist ein Wertbegriff. Kosten sind niemals Produkte oder Produktionsmittel, auch nicht Arbeit, sondern der Wert der Produktionsmittel oder der Wert der Arbeit.

Der Begriff Kosten ist, wie alle ökonomischen Grundbegriffe, an sich psychologisch aufzufassen, ist Unlustgefühle, die den Bedürfnissen, erstrebten Lustgefühlen gegenübergestellt werden. Nur in den Erwerbswirtschaften, in denen man als Nutzen eine Geldmenge ansieht, kann man auch die Kosten quantitativ als eine Geldsumme betrachten».

R. Liefmann: Grundsätze der Volkswirtschaftslehre. Τόμος I, σελ. 466, Stuttgart—Berlin 1917.

Πρὸς ἀνάλογον ἄποψιν τάσσονται καὶ οἱ ἰδιωτοοικονομολόγοι F. Leitner καὶ E. Walb. Τὸ κόστος ὡς πρόβλημα ποσότητος, ἀνεξαρτήτως χρηματικῆς ἐκφράσεως, θεωροῦν οἱ Gottl—Ottlilienfeld καὶ ὀπωσδήποτε ὁ Schmalenbach. Πρὸς μίαν ἀντιμετώπισιν τῶν δύο πλευρῶν τοῦ ζητήματος τάσσονται οἱ F. Schmidt, Gerstner καὶ Lorentz.

Βλ. σχ. St. Lorentz: Grundlagen der Kostengestaltung, σελ. 22 ἐπ. Berlin 1932.

1. Οἱ ὄροι «ἀκαθάριστα ἔσοδα», «κῦκλος ἐργασιῶν», κ. ἄ. μειωνεκτοῦσι κατὰ τοῦτο: ὑποβάλλουν τὴν ἰδέαν τῆς συναλλακτικῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος καὶ τῆς χρηματικῆς (ἢ πιστωτικῆς) ρευστοποιήσεως τῆς ἀξίας του. Ὡς μίαν, τουτέστι, χρηματικὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς δυναμένην νὰ τραπῇ εἰς νέους συνδυασμούς. Τοῦτο ἀληθεύει κατὰ κανόνα εἰς τὴν Βιομηχανικὴν, Τραπεζιτικὴν, καὶ Ἐμπορευματικὴν οἰκονομίαν. Πολὺ ὀλιγώτερον ὁμως εἰς τὴν Ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, ἔνθα ἕνα μέγα ποσοστὸν τῶν «ἀκαθαρίστων ἔσόδων» ἐπανέρχεται αὐτούσιον, ἐν μέρει ἀναγκαστικῶς, εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν.

παραγωγῆς καὶ ποῦ ἀρχίζει ἡ πρόσοδος ; καὶ ποῖα, ἰδίως, πρόσοδος.

Τὸν καθορισμὸν τῶν ὀρίων τοῦ κόστους δίδει μία ἀπαρίθμησις καὶ οἰκονομικὴ κριτικὴ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα εἴτε φύσει (πρῶτη ὕλη) εἴτε ὡς ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος (δαπάναι διαφημίσεως) ἀποτελοῦν οὐχὶ μόνον τὰς θυσίας ἀποκτήσεως τοῦ προϊόντος ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπίσης ἀπαιτουμένας διὰ τὴν τοπικὴν καὶ χρονικὴν του διάθεσιν. Διότι τὸ πρόβλημα τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος εἶναι μία κατ’ ἐξοχὴν συνάρτησις τοῦ χρόνου. Ὑπάρχουν τόσοι σταθμοὶ κόστους ὅσοι αἱ δυνάμεναι νὰ γίνουν αὐθαίρετοι τομαὶ ἐν τῇ διαρκείᾳ.

Τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν συνιστώντων τὸ παραγωγικὸν τίμημα στοιχείων θὰ διεξέλθωμεν, ἀναγκαστικῶς, ἀνατρέχοντες εἰς τὰς μεθόδους κοστολογίσεως.

Ἄν καὶ ὑπάρχουν ἐν προκειμένῳ διάφοροι συνδυαστικαὶ παραλλαγαί, θὰ διακρίνωμεν ἐνταῦθα δύο βασικὰς μεθόδους κοστολογίσεως. Ἡ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ υἱοθέτησις ἑκατέρας τούτων ἐξαρτᾶται : α) ἐκ τοῦ εἴδους ἢ τῆς φύσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, β) ἐκ τῆς ἐν γένει ἐμπειρικῆς ἢ ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ πρώτη μέθοδος, τὴν ὁποῖαν θὰ ἀποκαλέσωμεν ἀναλυτικὴν, προϋποθέτει τὸν καταμερισμὸν τῆς τεχνικῆς διαδικασίας εἰς περισσότεράς, ὅσον τὸ δυνατόν μᾶλλον αὐτοτελεῖς, φάσεις (ἢ τμήματα, ὑπηρεσίας). Ἐπιδιώκεται δὲ ὁ καθορισμὸς τοῦ μερικοῦ κόστους ἑκάστης φάσεως διὰ τῆς ἐξατομικεύσεως τῶν εἰδικῶν δαπανῶν αὐτῆς (ἡμερομίσθια, κινητήριος ἐνέργεια, εἰδικαὶ ἀποσβέσεις κ. ἄ.) πλεόν ποσοστοῦ τινος πάσης δαπάνης μὴ δυναμένης νὰ ἀποδοθῇ εἰδικῶς εἰς μίαν τῶν θεωρουμένων φάσεων, οἷαι αἱ γενικαὶ ἀποσβέσεις, αἱ δαπάναι διαχειρίσεως, κ. ἄ.

Τὴν τοιαύτην ὑπολογιστικὴν ὑφὴν τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος εἰκονίζει, κάλλιον εὐρυτέρας περιγραφῆς, ὁ ἀκόλουθος πίναξ :

	Πρώται ύλαι	Ήμερομίσθια	Κινητήριος δύναμις	Ειδικαί αποσβέσεις	Ειδικά ασφαλιστρα	Ειδικαί ἕτεροι δαπάναι	% Γενικῶν αποσβέσεων	% Γενικῶν ἐξόδων	Ἐπιχειρ. κίνδυνοι	Τόκος	
Φάσις Α΄. (ἐναπθ. π. ὑλῶν)	1000	30	—	10	100	100	8	12	10	150	=1420
Φάσις Β΄. (ἐπεξεργ. ἄρ. 1)	1420	200	80	120	40	50	20	15	10	30	=1985
Φάσις Γ΄. (ἐπεξεργ. ἄρ. 2)	1985	120	100	140	60	10	30	28	40	70	=2583
Φάσις Δ΄. (ἐπεξεργ. ἄρ. 3)	2583	250	20	100	50	30	32	35	20	60	=3180
Φάσις Ε΄. (προϊοντ.-διάθ.)	3180	50	—	10	100	100	10	10	50	90	=3600
	[1000]	650	200	380	350	290	100	100	130	400	=3600

Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ τοιούτου ἀναλυτικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ κόστους εἶναι καταφανῆ εἰς τὴν περίπτωσιν, συνηθεστάτην ἄλλωστε, καθ' ἣν ἐκ μιᾶς τῶν διαμέσεων φάσεων (Β, Γ, Δ) προκύπτουσι πλείονα προϊόντα (ἢ πλείονες μορφαὶ ἢ ποιότητες) ἀπ' εὐθείας ἐμπορεύσιμα ἢ ἀπλῶς χρησιμοποιηθησόμενα ὡς ἀφετηρία ἐπεξεργασίας τῶν ἐπομένων φάσεων (Λ. χ. ἡ νηματοποιήσις παρ' ἐριουργίῳ, ἡ βιβλιοδέτησις παρ' ἐκδοτικῷ οἴκῳ, κ. ἄ.).

Ἡ δευτέρα μέθοδος εἶναι συνθετικῆ. Συνίσταται εἰς τὴν ἄθροισιν τῶν δαπανῶν ἀναλόγως τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ οὐχὶ βάσει τῆς εἰδικῆς των ἐντοπίσεως ἢ ἀποστολῆς. Δίδει συνεπῶς τὸ τελικὸν κόστος, ἄνευ τῆς ἀναλύσεως τῶν μερῶν αὐτοῦ. Οὕτω, λ. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκδοτικοῦ οἴκου προσδιορίζεται τὸ παραγωγικὸν τίμημα 5000 τόμων ἑξαδικοῦ τινος γνωστῶν ὄντων: τῶν ἡμερομισθίων, τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν ἀποσβέσεων, κ. ἄ. Ἄγνοεῖται ὅμως τὸ κόστος τῶν διαφόρων φάσεων τῆς παραγωγῆς, οἷα ἡ βιβλιοδέτησις καὶ τὸ σύμφορον ἢ ἀσύμφορον αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Σχηματικῶς, βάσει τῶν προηγουμένων δεδομένων, ἔχομεν:

Πρώται ύλαι	1000	} ἔξοδα ἐπεξεργασίας
Ήμερομίσθια	650	
Κινητήριος δύναμις	200	
Ἄποσβέσεις	480	
Ἐτεροι δαπάναι	290	
Γενικά ἔξοδα	450	
Ἐπιχ. κίνδυνοι	130	
Τόκοι	400	
	<u>3.600</u>	

Τὴν μέθοδον ταύτην θὰ λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν διὰ νὰ ὀρίσωμεν μέχρι τίνος σημείου ἐκτείνεται ἡ ἔννοια τοῦ κόστους καὶ πόθεν ἄρχεται ἡ ἔννοια τῆς προσόδου, ὡς σ υ ν ὅ λ ο υ διακριτέου περιαιτέρω εἰς περισσότερα μέρη.

Εἰς τὸ κόστος βιομηχανικοῦ τίνος προϊόντος ὑπαισέρχονται ἀναντιρρήτως :

- ἄρ. 1, αἱ πρῶται ὕλαι
- ἄρ. 2, τὰ ἡμερομίσθια
- ἄρ. 3, ἡ κινητήριος ἐνέργεια
- ἄρ. 4, αἱ βοηθητικαὶ ὕλαι καὶ ἕτερα ἔξοδα ἐργαστηρίων
- ἄρ. 5, αἱ ἀποσβέσεις τῶν ἀκίνητοποιήσεων οἰκοδομῶν καὶ μηχανικῶν μέσων, ὡς καὶ τινων στοιχείων ἀσωμάτου παγίου κεφαλαίου [προνόμια εὔρεσιτεχνίσις κτλ.] (*immobilisations financières*)

Ἡ βιομηχανικὴ πρακτικὴ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν προηγμένων Χωρῶν, ἀκολουθοῦσα δευτερεύουσαν τινὰ φιλολογίαν, φέρει συχνάκις τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον (ἄρ. 5) ἐκτὸς τῆς σφαίρας τοῦ κόστους, ὡς ἀρνητικὸν στοιχεῖον τῆς «ἀκαθαρίστου προσόδου» (*componente negativo del reddito*). Τοῦτο δὲ διὰ νὰ ἔχη προσθέτως τὴν εὐχέρειαν ὅπως συσχετίζη τὸ μέγεθος τῶν ἀποσβέσεων πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χρήσεως καὶ ρυθμίζη συνεπῶς τὴν πολιτικὴν τῶν μερισμάτων¹. Ἐλλείψει δὲ κερδῶν, οὐδεμίαν ἐνεργεῖται ἀπόσβεσις! Οὕτω συγκαλύπτεται ἀφανῆς ζημία.

Ἡ ἐκ τῆς τακτικῆς ταύτης (τοῦ μὴ συνυπολογισμοῦ τουτέστι τῶν ἀποσβέσεων) ἀπορρέουσα ἔννοια τοῦ κόστους δὲν δύναται κἄν νὰ ἀπασχολήση τοὺς ἐπιστημονικῶς διερευνῶντας τὰ θέματα ταῦτα.

Ἡ μόνη δεκτὴ—καὶ ἐπιβαλλομένη μάλιστα—ἐνέργεια εἶναι ἡ συσχέτισις τοῦ μεγέθους τῶν ἀποσβέσεων—καὶ δὴ εἰς τὴν τιμὴν

1. Θεωρητικοὶ τινες ἀναγνωρίζουν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τὸν ρόλον τοῦτον τῶν ἀποσβέσεων. Ὁ Grossmann διακρίνει τρεῖς λειτουργίας αὐτῶν, ἐξ ὧν μία εἶναι ἡ κερδορυθμιστικὴ (*Gewinnregulierende Funktion*). Βλ. H. Grossmann: *Die Abschreibung vom Standpunkt der Unternehmung*, σελ. 100 ἑπ. Berlin 1925, Ἐπίσης Le Coutre *Abschreibung* ἐν *Handwörterbuch d Betriebswirtschaftslehre*. Τόμ. I, σελ. 54. Γενικώτερον ἐπὶ τῶν ἀποσβέσεων βλ. τὸ κλασικὸν ἔργον τοῦ E. A. Saliers: *Depreciation, Principles and Application*. New York 1923 καὶ H. Brommels: *Die eigentliche Abschreibung in der dynamische Bilanz*. Helsingfors 1928. A. Cerutti: *Ammortamenti e Riserve nelle aziende industriali*, Milano 1926.

ἀντικαταστάσεως τῶν ἀκίνητοποιήσεων¹—πρὸς τὴν παραγωγικὴν ἔντασιν (Beschäftigungsgrad) κυμαινομένων κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς συγκυρίας. Παρὰ τὴν σημασίαν του, τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ προωθηθῇ ἐνταῦθα.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν στοιχείων τοῦ κόστους, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 4, καὶ 5 φέρονται πολλάκις ὑπὸ τὸν περιληπτικὸν τίτλον «ἐξόδα ἐπεξεργασίας» (frais d' atelier) καὶ βαρύνουσι τὸ κόστος, προϋπολογιστικῶς τοῦλάχιστον, διὰ τινος ἑκατοστιαίας προσαυξήσεως τῆς πρώτης ὕλης, ἢ τῶν ἡμερομισθίων, ἢ ἄλλης τινὸς ἐκ τῶν προκρινομένων πολλῶν βάσεων [Coefficient d' application des imputations indirectes].

Ὅπωςδὴποτε τὸ ἄθροισμα :

ἀρ. 1, πρώτη ὕλη

ἀρ. 2, ἡμερομίσθια

ἀρ. 3, % ἐξόδων ἐπεξεργασίας

ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον τεχνικὸν κόστος [prix de revient industriel. Herstellungskosten]. Εἰς τοῦτο προστίθενται αἱ δαπάναι διαχειρίσεως καθὼς καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων, καθοριζομένου οὕτω τοῦ ἐμπορικοῦ κόστους [prix de revient commercial].

Ἐπὶ τῶν ὄψεων δὲ δύο εἰσέτι βασικὰ στοιχεῖα, ποικίλης συνθέσεως, τῶν ὁποίων ἡ θεωρητικὴ ὑπόστασις, ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ περιπτώσεις, ἐρευνᾶται ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῶν ἐκμεταλλεύσεων ζωηρῶς καὶ τὰ ὅποια ἢ πρᾶξις τὸ μὲν καταλογίζει, κατὰ τὴν πρόχειρον πάντοτε λύσιν, ὡς ἀρνητικὰ στοιχεῖα τῆς «ἀκαθάριστου προσόδου», τὸ δὲ ἐνσωματώνει τυχαίως εἰς τὸ παραγωγικὸν τίμημα.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι :

ἀρ. 6, Ἡ τιμαριθμικὴ προσαρμογὴ

ἀρ. 7, Οἱ ἐπιχειρηματικοὶ κίνδυνοι.

Ἡ ἰδιόρρυθμος δαπάνη τὴν ὁποίαν ἀπεκαλέσαμεν τιμαριθμικὴν προσαρμογὴν ἔχει ἐλάχιστα εἰσδύσει εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην οἰκονομίαν καὶ τότε ἀκόμη δι' ὀλίγα μόνον στοιχεῖα [ἰδίᾳ τὰ ἐλάχιστα σταθερὰ ἀποθέματα Eiserne Bestände, stocks-outils, minimum stock basis], διότι ἡ θεωρητικὴ αὐτῆς θεμε-

1. Βλ. Μ. Ν. Τσιμάρα. Αἱ ἀποσβέσεις καὶ ἡ ὑποτίμησις τῆς δραχμῆς, ἄρθρον ἐν Λογιστικῇ Ἐπιθεωρήσει ἀρ./1934.

λίωσις ἀποτελεῖ εἰσέτι τὸ θέμα βασικῶν ἀντιθέσεων ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν Ἐκμεταλλεύσεων.

Ἡ «δαπάνη» αὕτη συνίσταται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἀναγωγὴν τῶν συστατικῶν τοῦ κόστους, ἢ ὠρισμένων τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν, εἰς τὸ ἐκάστοτε γενικὸν τιμαριθμικὸν ἐπίπεδον. Εἶναι γενικώτερον μία προσπάθεια νομισματικῆς προσαρμογῆς, ἐπιτρέπουσα εἰς τὴν ἐπιχείρησιν νὰ ἀποκαταστήσῃ διὰ τῆς κυκλοφορίας τὰ αὐτὰ στοιχεία—εἰς εἶδος καὶ ποσότητα—ἀσχέτως τῶν ἐπελθουσῶν μεταβολῶν εἰς τὴν ἀξίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν τιμὴν αὐτῶν, συνεπεία τιμαριθμικῆς μεταβολῆς. Μόνον κατόπιν διασφαλίσεως τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως διὰ καταλλήλου ὑπολογισμοῦ τοῦ κόστους, δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐπιχειρηματικοῦ¹ ἀποτελέσματος.

Εὐνόητον ὅτι ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μόνον ἡ τιμαριθμικὴ ὑψωσις—ἢ καὶ συνηθεστέρα—ἢ ὁποία καὶ συνιστᾷ τὴν ἰδιόρρυθμον ταύτην «δαπάνην» ἀναπροσαρμογῆς τοῦ κόστους.

Ἐνδεχομένη ὑφεις τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν ἤθελεν ἀντιθέτως ἐπιβάλλει ὑπολογιστικὴν μείωσιν τοῦ κόστους. Οὕτω πως διασφαλίζεται τὸ θεμελιῶδες κύκλωμα πρᾶγμα—χρῆμα—πρᾶγμα, ἀπὸ πάσης παραισθήσεως ὀφειλομένης εἰς τὰς κυμάνσεις τοῦ χρήματος, τοῦ διαμέσου τούτου συνδετικοῦ κρίκου.

Ὡς παράδειγμα τῆς πρώτης περιπτώσεως ἔστω τὸ ἀκόλουθον: Ἐπίπεδον τιμαρίθμου 100. Ἀπόθεμα καπνοῦ πρὸς δρ. 50 κατ' ὀκᾶν. Ἐκβιομηχάνησις αὐτοῦ ὑπὸ τιμᾶριθμον 120. Σύγχρονος τιμὴ τῆς ἡμέρας, τοῦ καπνοῦ—ὑποστάσης ἐπακριβῶς σύμμετρον μετακίνησιν τιμῆς—δρ. 60. Κοστολόγησις πρώτης ὕλης εἰς τὴν τιμὴν ταύτην.

Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἐπιχείρησις θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ἀπόθεμα, διατηροῦσα ἀμείωτον τὴν περιουσίαν αὐτῆς καὶ ἀνεξάρτητον τῶν ἰδίων τοῦ χρήματος ἀξομειώσεων. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει διὰ πᾶσαν ἄλλην δαπάνην καὶ ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν φθορὰν τῶν ἀκίνητοποιήσεων αἵτινες ἐπίσης δέον νὰ ὑπολογίζωνται εἰς τὴν τιμὴν ἀντικαταστάσεως.

1. Ἐκ τῆς πλουσιωτάτης ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βιβλιογραφίας σημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα: E. Schmalenbach: *Dynamische Bilanz*, 4η ἔκδ. Leipzig 1926, F. Schmidt: *Die organische Tageswertbilanz* 3η ἔκδ. Leipzig 1929, W. Kalveram: *Die Kaufmännische Rechnungsführung unter dem Einfluss der Geldentwertung*. Berlin 1922, Mahlberg: *Bilanztechnik und Bewertung bei schwankender Währung* (3η ἔκδ.) Leipzig 1923, E. Walb. *Problem der Scheingewinne*. Freiburg 1921, Μ. Ν. Τσιμάρᾳ: Ἡ ἀναγωγὴ τῶν ἰσολογισμῶν εἰς σταθεροποιημένους δραχμάς, Θεσσαλονίκη 1930.

Τὸ ἕτερον τῶν ἰδιορρύθμων στοιχείων [άρ. 7] παριστᾷ τὰς ἐκ τῶν διαφόρων κινδύνων, ἐνδογενῶν καὶ ἐξωγενῶν, προκυπτούσας δαπάνας. Ἐπὶ τῆς συνθέσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ στοιχείου τούτου δὲν ὑπάρχει κοινῶς παραδεδεγμένη ἀντίληψις. Ἡμεῖς δεχόμεθα ἐν προκειμένῳ : τὰ πάσης φύσεως συνήθη ἀσφάλιστρα, τὰς ἀνωμάλους φύρας καὶ ἐλλείμματα, τὰς ἀποζημιώσεις διὰ καταγγελίας συμβάσεων, τὰς ἀποσβέσεις ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων, ἢ ἐνδεχομένως τὰ ἀσφάλιστρα τῶν ἐμπορικῶν πιστώσεων (assurance—credit) ὠρισμένας ἀπαξιώσεις περιουσιακῶν στοιχείων, τὰ ἔξοδα ἀγόνων πειραματισμῶν, οὐχὶ μόνον εἰς τὴν τεχνικὴν σφαῖραν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν τοιαύτην, καὶ ἄλλα ἕτερα ἀνάλογα ποσά. Ἡ ἐργοδοτικὴ συνεισφορὰ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις δέον νὰ ἀνάγηται, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὰ ἡμερομίσθια, εἰς τὰς ἀμέσους τούτέστι δαπάνας.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι συνήθως ἰδίαν λογιστικὴν ἐνότητα, ἀλλὰ φέρονται μεμονωμένως ἄλλοτε μὲν εἰς τὸ τεχνικὸν κόστος, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ «ἐμπορικὸν» τοιοῦτον, συνηθέστερον ὅμως ἐκπίπτονται ἐκ τῆς «ἀκαθαρίστου προσόδου» ἢ «μικτῶν κερδῶν». Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἢ μὲν διαμόρφωσις τοῦ κόστους εἶναι ἀριθμητικῶς ἐσφαλμένη, ἢ δὲ ἔννοια αὐτοῦ ἐλλιπὴς ὡς πρὸς τὸ πλεόν χαρακτηριστικὸν ἴσως στοιχεῖον τῶν συνθηκῶν ἀσκήσεως τῆς παραγωγῆς.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω προστίθενται δύο εἰσέτι στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ διαφόρου λειτουργίας, φέρονται συμβαδίζοντα :

άρ. 8. Τὰ Γενικὰ διαχειριστικὰ ἔξοδα

άρ. 9. Τὰ ἔξοδα πωλήσεων

Μεταξὺ τούτων δὲν ὑπάρχουσι σαφῆ ὄρια. Τὰ ἔξοδα πωλήσεων δέον νὰ λαμβάνωνται περιοριστικῶς [προμήθειαι πρακτόρων, παραγγελιοδόχων, διαφημίσεις, ἔξοδα πρατηρίων, ἐνδεχομένως αἱ ἐκπτώσεις, κ.ἄ.], ὥστε ἢ ἐξ αὐτῶν ἐπιβάρυνσις νὰ προσμετρᾷ τὰς ἀπαιτούμενας θυσίας διὰ τὴν διανομὴν ἢ προδιανομὴν τῶν ἀγαθῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ γενικὰ διαχειριστικὰ ἔξοδα, ταῦτα ἀπισχνοῦνται εἰς μεγίστην κλίμακα ὅταν : α) δημιουργεῖται ἢ κατηγορία τῶν ἐκ κινδύνων δαπανῶν, β) υἱοθετεῖται ὁ ἀναλυτικὸς προσδιορισμὸς τοῦ κόστους, ὡς ἐγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ὅποτε πλεῖστα συστατικὰ τῶν γενικῶν δῆθεν διαχειριστικῶν ἐξόδων ἀποχωρίζονται τῆς κατηγορίας ταύτης, ἐντοπιζόμενα ὅπου τὸ δικαιολογεῖ ὁ εἰδικὸς αὐτῶν προορισμὸς.

Προστιθεμένων ἤδη τῶν στοιχείων 6,7,8, καὶ 9 εἰς τὸ τεχνικὸν

κόστος, ἐπιτυγχάνεται, κατὰ τινα ἐκδοχὴν, τὸ καλούμενον ἐμπορικὸν κόστος.

Δοθέντος ἐν τούτοις ὅτι αἱ μὲν ἐκ κινδύνων δαπάναι (ἄρ. 7) δὲν ἀποτελοῦσι, λίαν κακῶς, καθ' ἡμᾶς, ἴδιον στοιχείον, ἡ δὲ ἀποκληθεῖσα τιμαριθμικὴ προσαρμογὴ (ἄρ. 6) συνιστᾷ μᾶλλον τρόπον ὑπολογισμοῦ ὄλων τῶν ἄλλων στοιχείων¹, τὸ ἐμπορικὸν κόστος σχηματίζεται ἐκ τῶν στοιχείων $\frac{1}{5}$ καὶ $\frac{8}{9}$.

Ἐὰν πρὸς στιγμὴν παραβλέψωμεν ἐντελῶς τὸ ζήτημα τοῦ τόκου, ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἀκόλουθον σειρὰν :

Πρώτη ὕλη	Ἡμερομίσθια	Κινητήριος ἐνέργεια	Βοηθητικαὶ ὕλαι κλπ.	Ἀποσβέσεις	Τιμαριθμικὴ προσαρμογὴ	Ἐπιχειρ. κίνδυνοι	Γενικὰ ἔξοδα	Ἐξοδα πωλήσεων	Πρόσδος
1, 2,	3,	4,	5,	(6 7),	8	9			10

Ἀκαθάριστος κυκλοφορία

Τὸ ἀπομένον, ὑπ' ἄρ. 10, τμήμα τοῦ κύκλου ἐργασιῶν παριστᾷ ἓνα τῶν τριῶν εἰδῶν τῆς προσόδου περὶ τῆς ὁποίας πραγματευόμεθα περαιτέρω.

Ἄλλ' ἡ τομὴ τῆς κυκλοφορίας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο (ἄρ. 9) εἰκονίζει μίαν τῶν πολλῶν δυνατῶν ἀντιλήψεων.

Συνηθέστερον ὁμῶς πρυτανεύει, ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ θεωρίᾳ, ἡ ἔννοια τῆς «ἀκαθαρίστου προσόδου», ἡ ὁποία ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ καθαρῶς θεωρητικῆς ἀπόψεως στερεῖται πάσης ὑποστάσεως—ὅπως ὀρθότατα παρατηρεῖ μόνον ὁ Nicklisch²—ἀφ' ἑτέρου δ' ἔχει ὅλως ὑποκειμενικὸν περιεχόμενον.

1. Βλ. ἐν τούτοις καὶ διάφορον τρόπον ἐνεργείας ἐν E. S t u d t : Die privatwirtschaftliche Erfolgsrechnung in den Vereinigten Staaten von Amerika, σελ. 117 ἔπ. Bühl - Baden 1935.

2. Βλ. H. N i c k l i s h : Wirtschaftliche Betriebslehre, 6η ἔκδ. Stuttgart 1922.

Πράγματι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν περισσοτέρας ἐκδοχὰς ἀκαθάριστου προσόδου.

Ἐκαθάριστα ἔσοδα — Ἐμπορικὸν κόστος = Ἐκαθάρ. πρόσοδος

I	×	— (1+2+3+4)	=	(5+6+7+8+9+10)
II	×	— (1+2+3+4+5)	=	(6+7+8+9+10)
III	×	— (1+2+3+4+5+6)	=	(7+8+9+10)
IV	×	— (1+2+3+4+5+6+7)	=	(8+9+10)
V	×	— (1+2+3+4+5+6+7+8)	=	(9+10)
VI	×	— (1+2+3+4+5+6+7+8+9)	=	(10)

Ἡ ἀνωτέρω παράστασις δίδει τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῆς ἐλαστικότητος τῶν ἐν τῇ πράξει, ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ θεωρίᾳ, ἐκφράσεων «κόστος» «ἀκαθάριστος καὶ καθαρὰ πρόσοδος».

Οὕτω δημιουργεῖται διὰ τὸν ἐρευνητὴν ἡ ὑποχρέωσις τῆς διασαφηνίσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἰδίως τῆς ἐννοίας τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος καὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου, διότι τὸ διάμεσον κρᾶμα (τῆς μικτῆς προσόδου) εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀποτέλεσμα, ἐν πολλοῖς ὅμως καὶ ἡ αἰτία, τῆς ἀσαφείας τῶν δύο ἄλλων.

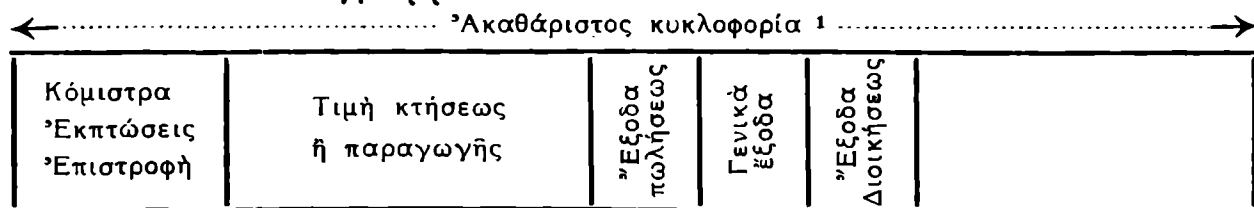
Δὲν παρέλκει ἐν τούτοις νὰ δώσωμεν δείγματά τινα τῆς κρατούσης ἐλαστικότητος. Πρὸς τοῦτο παραθέτομεν κατωτέρω διαγράμματα ἐμφαίνοντα τὸν τρόπον κατατμίσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν κατὰ τό :

α. Τμῆμα Ἐπιχειρηματικῶν Ἐρευνῶν (Bureau of Business Research) τῆς Harvard University.

β. Federal Reserve Board τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

γ. κατὰ τὸν διακεκριμένον ἰδιωτοικονομολόγον καθ. A. Hoffmann ἐν *Wirtschaftslehre d. kaufmännische Unternehmung*. Leipzig 1932.

Διάγραμμα του Federal Reserve Board

←----- Καθαρά κυκλοφορία 2 ----->

←----- 'Ακαθάριστον κέρδος κυκλοφορίας 3 ----->

←----- Κέρδος έκμεταλλ. ----->

Κέρδος έκμεταλλεύσεως

+ 'Ετερα εισοδήματα

1. 'Εκ συμμετοχών

2. 'Εκ τόκων

= Μικτόν εισόδημα

- Τόκοι ύποχρεώσεων

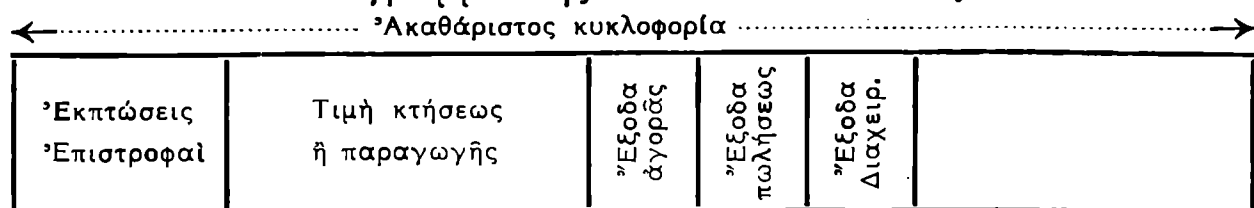
= Καθαρόν εισόδημα

+ 'Ετερα κέρδη

- 'Ετεροι ζημιαί

= Καθαρόν κέρδος περιόδου

Διάγραμμα της Harvard University

←----- Καθαρά κυκλοφορία ----->

←----- 'Ακαθάριστον κέρδος κυκλοφορίας ----->

←----- Κέρδη έκμεταλλ. ----->

Κέρδος έκμεταλλεύσεως

± 'Ετεροι ζημιαί + κέρδη

± 'Ετερα έξοδα ή έξοδα

= Κέρδος έκμεταλλεύσεως της περιόδου

- Τόκος ιδίου κεφαλαίου

- Τόκος πιστωτών κεφαλαίου

- Μερίσματα

= Πλεονάσματα περιόδου

1. Gross sales

2. net sales

3. gross profit on sales

4. net profit on sales ή operating profit

5. gross income

6. net income — profit and loss

7. profit an loss for period

Διάγραμμα κατὰ Hoffmann ¹

Καθαρά κυκλοφορία	100 %
— Κόστος παραγωγῆς	75
	25
= Ἀκαθάριστον κέρδος παραγωγῆς [Fabrikationsbruttogewinn]	
— *Εξοδα πωλήσεως 5	
— *Εξοδα διαχειρίσεως <u>5</u>	10
= Κέρδος παραγωγῆς	15
— Χρηματικαὶ δαπάναι ² (Finanzaufwand)	5
= Καθαρὸν πλεόνασμα (Reinüberschuss)	10

Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία ἀφ' ἑτέρου ἐμφανίζει τὰς σχέσεις ταύτας εἰς γραμμὰς πολὺ γενικὰς καὶ ἀορίστους: Πράγματι ὁ νόμος 2190 περὶ Ἐταιριῶν, ἐν ἀρ. 45 § 1 ὀρίζει: «Καθαρὰ κέρδη τῆς ἐταιρίας εἶναι τὰ προκύπτοντα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἐκ τῶν ἀκαθάριστων κερδῶν παντὸς ἐξόδου, πάσης ζημίας, τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀποσβέσεων καὶ παντὸς ἄλλου ἐταιρικοῦ βάρους».

Οὐχὶ ἀκριβέστεραι εἶναι καὶ αἱ ἀνάλογοι διατάξεις τοῦ Κώδικος Φ. Κ. Π. εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ἄρθρ. 10 (εἰσοδήματα ἐξ ἀκινήτων) ἄρθρ. 13 (εἰσοδήματα ἐκ γαιῶν) καὶ ἄρθρ. 19 (κέρδη ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων). Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐν § 2 ὀρίζεται ὅτι: «πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκπίπτονται ἐκ τῶν ἀκαθάριστων ἐσόδων...» διάφορα στοιχεῖα ³, τὰ ὁποῖα συνοψίζομεν κατωτέρω:

1. Βλ. Α. Hoffmann, ἐνθ. ἀν. σελ. 779 ἐπ. Διάγραμμα ἀπορρέον ἀπὸ τὰς συνήθεις λογιστικὰς μεθόδους.

2. Χρηματικαὶ δαπάναι=ἀνομοιογενὲς κρᾶμα τόκων, μερισμάτων, ἐκπτώσεων, προσωπικῶν φόρων, κ.ἄ.

3. Σχετικὰ ἐκτενῆ σχόλια, ἀπὸ τῆς φορολογικῆς ἐν τούτοις σκοπιᾶς, βλ. εἰς ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Π. Νομικοῦ. Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων. Τόμ. II, σελ. 309 ἐπ. Θεσσαλονίκη 1934.

1. Πρῶται ὕλαι, δαπάναι ἐπεξεργασίας, ἀποθήκεντρα, ἀσφάλιστα, κ.ἄ.

2. Δαπάναι συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς μηχανῶν, κ.ἄ.

3. Ἀποσβέσεις ἀκίνητοποιήσεων καὶ ἀπαιτήσεων.

4. Οἱ πάσης φύσεως φόροι τῆς ἐπιχειρήσεως.

5. Αἱ πρόσοδοι ἐξ ἀκινήτων, χρεογράφων, κ.ἄ. φορολογούμεναι εἰς τὴν οἰκείαν κατηγορίαν.

6. Τὰ γενικὰ ἔξοδα (ἔνθα καὶ τὰ ἔξοδα πωλήσεως).

7. Ἔτερα εἰδικὰ κονδύλια: μαθηματικὰ ἀποθεματικὰ ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν.

Δὲν ἐκπίπτουνται:

α) ὁ τόκος ἐπὶ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

β) ἡ ἀμοιβὴ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου.

*
* *

Κατόπιν τούτου ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ τεθὲν ἐρώτημα: μέχρι ποίου σημείου ἐκτείνεται τὸ παραγωγικὸν τίμημα, πόθεν ἀρχίζει ἡ καθαρὰ πρόσδος; Διότι μόνον αἱ δύο αὗται κατηγορίαι ἀνταποκρίνονται πρὸς μίαν οἰκονομικὴν πραγματικότητα¹. Αἱ ἐντὸς ἐκάστης τούτων διακρίσεις ἀποτελοῦσι διάφορον καὶ ὅπωςδήποτε δευτερευόν ζήτημα.

Τὴν ἔννοιαν τοῦ κόστους λαμβάνοντες ἡμεῖς εὐρύτατα, θὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη περιλαμβάνει τὰς πάσης φύσεως δαπάνας, ὅπως προϊόν τι (ἢ ὑπηρεσία) προσλάβῃ ὑπαρξιν (οἰκονομικὴν) καὶ ὠρισμένην τινὰ μορφήν ἢ ἐντόπισιν, κατὰ τινὰ θεωρουμένην στιγμήν.

Τὸ σύνολον τοῦτο τῶν θυσιῶν δύναται νὰ καταταχθῇ κατὰ

1. Πρὸς ἄρσιν πάσης παρερμηνείας, δεόν νὰ τονισθῇ ὅτι ἐπιβάλλεται ἀπόλυτος διαστολὴ μεταξὺ ἀρνητικῶν τινῶν ὑπολογιστικῶν ποσῶν (*reine negative Rechnungsbeträge*) καὶ ἀρνητικῶν στοιχείων τοῦ κόστους ἢ τῆς προσόδου.

Τὰ πρῶτα ἔχουσι μόνον τὴν λογιστικὴν ὑπαρξιν, ἀνακύπτοντα ἐκ τῶν ὑπολογιστικῶν ἀναγκῶν, ἐνῶ τὰ δεύτερα ἔχουσι οἰκονομικὴν ὑπόστασιν.

Τὰ καθαρῶς ἀρνητικὰ ὑπολογιστικὰ ποσὰ ἐκπίπτουνται τόσον ἀπὸ τὸ σκέλος τοῦ κόστους ὅσον καὶ τῆς προσόδου πρὸ τοῦ καθορισμοῦ αὐτῶν, μὴ ἐμφανιζόμενα τελικῶς εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν ἐξίσωσιν. Τοιαῦτα λ.χ. ἐκπιπτόμενα ἐκ τῆς προσόδου εἶναι: αἱ ἐπιστροφαὶ πωλήσεων, αἱ διαφοραὶ ζυγολογίου, οἱ ἀντιλογισμοί, κ.ἄ.

Εἰς τὸ σκέλος τοῦ κόστους: τὰ ἀτελῆ ἡμιτεχνήματα (*pièces au rebut*), τὰ ὑπολείμματα, ἐπὶ ἔλαττον διαφοραὶ μισθῶν, κ.ἄ.

Ἀπολύτως ἀντιοικονομικὴν θεωροῦμεν τὴν κατηγορίαν τῶν *Nebenaufwendungen* τοῦ Walb, ὅστις ὑπολογίζει ὡς πραγματικὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα τῆς προσόδου, τὰ ἀσφάλιστρα, τὰς ἐκπτώσεις, τὰ μεταφορικά, καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν φόρον κύκλου ἐργασιῶν!

Βλ. E. Walb: *Die Erfolgsrechnung privater und öffentlicher Betriebe*, σελ. 198 Berlin 1926.

διαφόρους διακρίσεις. Ὁ M e l l e r o w i c z διαβλέπει τέσσαρα εἶδη κόστους (Kostenarten) καὶ τρεῖς ομάδας λειτουργιῶν αὐτῶν (drei funktionalen Kostengruppen):

I. Δαπάναι κεφαλαίων	II. Δαπάναι ἐπεξεργασίας
1. τόκος
2. ἀποσβέσεις
3. κίνδυνοι	III. Δαπάναι καταμερισμοῦ
4. φόροι

Οἰαδήποτε διάκρισις δύναται βεβαίως νὰ εἶναι ὀρθή ἀπό τινος ἀπόψεως. Κυρίως ὅμως ἐνδιαφέρει ποῖον σύστημα διακρίσεως ἀποβαίνει τὸ δημιουργικώτερον. Τοιοῦτον εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων τὸ ἀκόλουθον :

I. Δαπάναι παραγωγῆς	}	α. ἐν τῷ χώρῳ
1. ἀμοιβὴ ἐργασίας		1. ἀμοιβὴ ἐργασίας
2. ὑλικάι ἀξίαι		2. ὑλικάι ἀξίαι
3. ἀποσβέσεις		3. ἀποσβέσεις
4. τόκος		4. τόκος
5.	5.	
II. Δαπάναι κυκλοφορίας καὶ διαθέσεως	}	β. ἐν τῷ χρόνῳ
		1. ἀμοιβὴ ἐργασίας
		2. ὑλικάι ἀξίαι
		3. ἀποσβέσεις
		4. τόκος
	5.	

Συμφώνως πρὸς τὸν δοθέντα ἀνωτέρω ὀρισμὸν, ἡ ἔννοια τοῦ κόστους—δυναμένου νὰ χαρακτηρισθῇ, ἐπωφελῶς, ὡς τελικοῦ τοιοῦτου—περιλαμβάνει τὰς οἰουδήποτε προορισμοῦ θυσίας, δηλ. τὸ ἄθροισμα ἢ, ἀκριβέστερον, τὴν δεξιότεχνον συνύφανσιν τῶν ὑπ' ἀρ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 στοιχείων ὡς καὶ τοῦ τόκου, καθ' ἃ θέλει καταδειχθῇ ἀμέσως κατωτέρω.

Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς νομικῆς ἢ οἰκονομικῆς ἐρμηνείας πλείστων ὄσων νομοθετημάτων, ἀγορανομικῶν καὶ διοικητικῶν διατάξεων, ἔνθα δὲν ὀρίζεται ρητῶς μερικωτέρα τις ὑποδιαίρεσις τοῦ τελικοῦ κόστους, δεόν νὰ λαμβάνηται τοῦτο ἐν τῇ πλήρῃ ὀλοκληρωμένῃ αὐτοῦ ἐννοίᾳ. Ἄλλως ἐν τούτοις διεξάγονται τὰ πράγματα λόγῳ τῆς ἀμαρτωλῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀρνητικῶν στοι-

χείων τῆς προσόδου.—ἐν οἷς αἱ διαχειριστικαὶ δαπάναι καὶ αἱ ἀποσβέσεις!—διὰ τῶν ὁποίων ἀκρωτηριάζεται κατὰ κανόνα ἡ ὀρθὴ ἔννοια τοῦ κόστους καὶ παραβιάζεται ἡ φύσις τῆς οἰκονομίας.

Μετὰ τὴν ἀπαραίτητον ταύτην ἐπισκόπησιν, δυνάμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸ ἐρώτημα ποῦ εὔρηται ἡ ὀρθὴ θέσις τοῦ τόκου.

Ἐν τῇ κρατούσῃ οἰκονομίᾳ ὁ τόκος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ρυθμιστὴς τῶν ἐπενδύσεων καὶ συνεπῶς τῆς ὅλης πορείας τῆς οἰκονομίας. Πράγματι ἂν αἱ ὑπηρεσίαι ὠρισμένης κατηγορίας ἀγαθῶν παγίου κεφαλαίου ἀπολαμβάνωσι πρὸς στιγμὴν μείζονος ἀποδοτικότητος τοῦ ἀγοραίου τόκου — τόκου ὡς ἀβιάστου ἰσορροπίας — ἡ ἀξία τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἀνέρχεται πέραν τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος αὐτῶν, καὶ προκαλεῖται συνεπῶς εἰσροὴ καὶ ἐπένδυσιν διαθεσίμων¹ εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς οἰκονομίας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν τῆς κατηγορίας ταύτης.

Ἀντιστρόφως, ἀνεπαρκῆς αὐτῶν ἀποδοτικότης, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀγοραίου τόκου, συνεπάγεται τὴν χαλάρωσιν τῆς παραγωγῆς αὐτῶν. Ὁ ρυθμιστικὸς ρόλος τοῦ τόκου, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ὅλου συστήματος τῶν τιμῶν, εἶναι ἐμφανῆς.

Κατὰ ταῦτα, ἐπένδυσίς τις εἰς διαρκῆ ἀγαθὰ ἀποτελεῖ τὴν ἐκδήλωσιν μιᾶς κατ' ἐπιλογὴν τροπῆς τῆς ἀποταμιεύσεως εἰς τὴν κεφαλαιακὴν ταύτην μορφήν. Εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς προτιμητικῆς ἐνεργείας καὶ ἡ ἀποχὴ ἐκ τῆς δυνατότητος ἀμέσου καταναλώσεως. Ὁ δὲ τόκος τὸ μέτρον τῆς θυσίας ταύτης.

Θεωρήσωμεν νῦν δύο ἰσοπόσους ἐπενδύσεις, ταυτοχρόνως γινομένας, ὑπὸ διαφόρους ὁμῶς ἐπιχειρηματικὰς διαρρυθμίσεις: ἐξ ἑκατέρας τούτων δεχόμεθα ὅτι προκύπτει ἄνισος ποσότης ὁμοιομόρφων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἄτοκον παραγωγικὸν τίμημα συμβαίνει νὰ εἶναι ἴσον. Αἱ περιοριστικαὶ αὗται προϋποθέσεις δὲν ἔχουσιν οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες ἢ τὸ βεβιασμένον. Δύναται ἄρα γε κατόπιν τούτου νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι αἱ δύο ἐπιχειρήσεις εἶναι κοινωνικῶς ἰσότιμοι; Τὸ παραγωγικὸν αὐτῶν κόστος εἶναι ἐν τούτοις ἴσον.

Ἄς λάβωμεν παράδειγμά τι. Ἐστῶσαν δύο ἐπιχειρηματίαι, δανειζόμενοι ἀνὰ 100.000 δρχ., ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐπιτοκίῳ, καὶ διαρ-

1. Διαθεσίμων ἐκ πραγματικῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἐκ τῆς σχετικῆς δημιουργικῆς ἰκανότητος τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων. Ἐπὶ τῆς ἰκανότητος ταύτης βλ. ἐνδιαφέρουσαν ἐπισκόπησιν ἐν: I. Παρασκευοπούλου: Οἰκονομικὴ πίστις, Ἀθῆναι 1936.

ρυθμίζοντες διαφόρως τοὺς συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς. Ὁ Α. ἀποκομίζει 1000 μονάδας προϊόντος ἐντὸς χρονικῆς τινος περιόδου, ὁ Β 800 μόνον μονάδας εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον. Τὸ κόστος ὁμῶς τῶν προϊόντων, ἀτόκως θεωρούμενον, συμπίπτει νὰ εἶναι κατὰ μόνάδα ἴσον. Τοῦτο ἐξηγεῖται κάλλιστα ἐκ τῆς διαφόρου ἐπιχειρηματικῆς διαρρυθμίσεως: εἰς τὸ α' προϊόν ὑπείσρχονται περισσότεραι ἀποσβέσεις, εἰς τὸ β' περισσότερα ἡμερομίσθια, εἰς τὸ ἕν σπαταλᾶται πολλή πρώτη ὕλη, εἰς τὸ ἄλλο οὐδὲν, κ.ἄ.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἐρωτᾶται: εἶναι αἱ δύο ἐπιχειρήσεις κοινωνικῶς ἰσότιμοι, δηλ. ἐξ ἴσου ἐξυπηρετικά; Εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τούτων καταφαίνεται ἀμέσως ἐκ τῆς διαφόρου ποσοτικῆς τῶν παραγωγῆς, θὰ ἀντιπαρατηρήσωμεν ὅτι ἡ βᾶσις αὕτη ἐκφεύγει εἰς τὴν συνήθη ἄλλωστε, περίπτωσιν συνθέτου παραγωγῆς πλειόνων προϊόντων ἢ ὑπηρεσιῶν.

Ἐπὶ ἴση ὄθεν τροπῇ ἀποταμιεύσεως εἰς πάγια παραγωγικὰ μέσα δὲν ἀνταποκρίνεται ἴση κοινωνικὴ ἀπόδοσις. Ὁ ὑπολογισμὸς ἀτόκου κόστους δὲν διαφοροποιεῖ τὰς δύο περιπτώσεις. Τὸ κόστος τοῦτο εἶναι ἀτελές. Δὲν προσμετρᾶ τὴν χρονικὴν ἀπασχόλησιν τῶν κεφαλαίων καὶ συνεπῶς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν δύνανται νὰ καλύπτονται—ὅπως ἀνωτέρω—ἄνισοι θυσίαι.

Ἀντιθέτως ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ τόκου εἰς τὴν Α' παραγωγὴν τῶν 1000 μονάδων καὶ εἰς Β' παραγωγὴν τῶν 800 διαφοροποιεῖ ἀμέσως καὶ ἐπακριβῶς τὰς δύο ἐπιχειρηματικὰς διαρρυθμίσεις (*ordinamenti aziendali*).

Ἐπὶ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν θὰ ἐπιμείνωμεν περισσότερον, διότι ἡσχολήθημεν σχετικῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναζητήσεως τῶν ἐκτοκιστέων κεφαλαίων.

Σπεύδομεν ἤδη νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἕτερα τινὰ ἐπιχειρήματα, συνηγοροῦντα ἰσχυρῶς ὑπὲρ τοῦ ἐντόκου κόστους.

Α. Σύγκρισις διαφόρων παραγωγικῶν διαρρυθμίσεων. Τὸ αὐτὸ προϊόν δύναται νὰ παραχθῇ κατὰ διαφόρους τεχνικοὺς τρόπους Α, Β, Γ. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου Β ἀπασχολοῦνται πλείονα πάγια καὶ κυκλοφοριακὰ κεφάλαια, ἢ κατὰ τὴν Α. Πρὸς ἐφαρμογὴν ἀφ' ἑτέρου τῆς Γ μεθόδου ἀπαιτοῦνται μὲν ἴσα κεφάλαια πρὸς τὴν Α, ἀλλὰ ἐπὶ μεγαλείτερον χρονικὸν διάστημα.

Αἱ θεμελιώδεις αὗται διαφοραί, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν τοιαύτην, δὲν διαστέλλονται διὰ τοῦ ἀτόκου κόστους. Ἀντιθέτως τὸ ἔντοκον παραγωγικὸν

τίμημα διαχωρίζει αὐτομάτως τὰς τρεῖς συνθήκας παραγωγῆς καὶ δίδει τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῆς οἰκονομικῆς των διαφορᾶς.

Ὁρθολογικὴ ὀργάνωσις, τεχνικαὶ βελτιώσεις, δὲν εἶναι νοηταὶ ἄνευ μιᾶς ἐντόκου κοστολογίσεως. Ἐς σημειωθῆ δὲ ὅτι δὲν ἐξαρτῶμεν τοῦτο ἀπὸ τὴν ιδιότητα τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς «πιστωτικῆς μονάδος» (Kreditwirtschaftliche Einheit)¹, τὴν φύσιν τῆς ὁποίας ὑπογραμμίζει προφανῶς ἡ ρῆσις ὅτι ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις μετατρέπει τὰ ἡμερομίσθια εἰς . . . τοκομερίδια.

Ἡμεῖς ἀναφερόμεθα εἰς τὰς συνθήκας λειτουργίας τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὸ δὲ ἔντοκον κόστος—ἔστω ὑπὸ ἑτέραν μορφήν—θεωροῦμεν ἐξ ἴσου ἐνδεδειγμένον εἰς κοινωνικὸν σύστημα, ἀπηλλαγμένον τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ ἐπιφαινομένου καὶ τοῦ ὀξέως διαχωρισμοῦ τῆς χρηματικῆς σφαίρας ἀπὸ τῆς παραγωγικῆς τοιαύτης.

B. Σύγκρισις τιμῆς πρώτων ὑλῶν, καυσίμων ὑλῶν, κ.ἄ. Ἡ ἀκριβωτέρα πρώτη ὑλὴ δὲν εἶναι μόνον ἀκριβωτέρα ὡς ἐφ' ἅπαξ καταβολή, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποσχόλησις μείζονος κεφαλαίου.

Ἐστῶσαν ἐπὶ παραδείγματι αἱ ποιότητες καπνοῦ A καὶ A' τιμῆς κτήσεως 70 καὶ 90 δρχ. κατ' ὀκᾶν. Ἡ διαφορὰ ποιότητος A'-A ἐσφαλμένως προσμετρεῖται διὰ τῆς διαφορᾶς 90-70. Ἡ ὀρθὴ σχέσις τούτων ὑπολογίζεται διὰ τῆς ἐντόκου διαφορᾶς τῶν κεφαλαίων τούτων ἐπὶ τὴν μέσην κυκλοφορικὴν ταχύτητα τῶν ἀποθεμάτων, δηλ. τὸν ἀριθμοδείκτην περιστροφῆς τῶν ἀποθηκῶν [Lagerumsatz, rotation des stocks]

Οὕτω, λ.χ.:	Ἀριθμο- δείκτης	Διάρκεια
Καπνὸς A' : 50.000 ὀκ. ₤ 90 = 4.500.000	2	6 μῆνες ₤ 10% = 225.000
Καπνὸς A : 50.000 ὀκ. ₤ 70 = 3.500.000	2	6 μῆνες ₤ 10% = 175.000
ἤτοι ἐπιβάρυνσις τόκου κατ' ὀκᾶν:		

$$A' = \frac{225.000}{50.000} = 4.50$$

$$A = \frac{175.000}{50.000} = 3.50$$

ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ἡ πραγματικὴ διαφορὰ τιμῆς εἶναι 94.50—73.50=21 δρχ. κατ' ὀκᾶν καὶ οὐχὶ 20, ὅπως στατικῶς ὑπολογίζεται.

Ἡ διαφορὰ αὕτη ἀποβαίνει τοσοῦτῳ πλέον σημαντικῇ ὅσον περισσότερο ἀφίστανται αἱ δύο τιμαί, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέτρῳ ὅπου ὁ μέσος ἀριθμοδείκτης περιστροφῆς εἶναι βραδύτερος. Ἡ ἄποψις

1. Κατὰ τὸν Leitner : Finanzierung der Unternehmungen, σελ. 94 ἐπ. Berlin—Leipzig 1927.

αὕτη ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, ὅπου ἢ μὲν κυκλοφοριακὴ ταχύτης τῶν κεφαλαίων εἶναι κατὰ κανόνα βραδεῖα λόγῳ τεχνικῶν καὶ ἐμπορικῶν αἰτίων, τὸ δὲ ἐπίπεδον τόκου γενικῶς ὑψηλόν, ὡς ἤδη παρατηρήσαμεν.

Ἐνάλογος ἀντιπαραβολὴ ἐπιβάλλεται δι' οἴανδήποτε ἄλλην δαπάνην ὕλης, ἰδίως ὅταν ἢ διαφορὰ τῶν δύο ποιοτήτων ἀσκεῖ αἰσθητὴν ἐπίδρασιν εἴτε ἐπὶ τοῦ χρόνου ἐπεξεργασίας αὐτῶν εἴτε ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀπ' εὐθείας διαθέσεως τῶν.

Γ. Ἐνάλογος πρὸς τὴν προηγουμένην, ἀλλὰ συνθετωτέρα, εἶναι ἢ ἐξεύρεσις τοῦ πραγματικοῦ κόστους ἐπεξεργασίας ἐνδιαμέσων φάσεων παραγωγῆς. Οὕτως, εἰς τὴν προμνησθεῖσαν περίπτωσιν τοῦ κόστους βιβλιοδετήσεως, ὁ ἄτοκος καθορισμὸς αὐτοῦ καὶ ἢ σύγκρισίς του πρὸς τὰς τιμὰς τῆς ἀγορᾶς θὰ ἦτο ἀπατηλὴ. Ἐπὶ ἴση τιμῇ καὶ ἐπιφυλασσομένου τοῦ ζητήματος τῆς ἀπορροφῆσεως μέρους τῶν λοιπῶν παγίων ἐπιχειρηματικῶν ἐξόδων—ἢ σονέχισις τῆς βιβλιοδετήσεως θὰ ἦτο ἀσύμφορος, ἐφ' ὅσον ἄλλοι λόγοι δὲν θὰ ἐπέβαλον τὴν διατήρησίν της.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει διὰ τοὺς βοηθητικοὺς κλάδους ἐκμεταλλεύσεως (συνεργεῖα ἐπισκευῶν, κυτιοποιήσις, ἀροτριῶντα ζῶα), ἀλλὰ κυρίως διὰ τοὺς μὴ ὀργανικῶς συνδεδεμένους πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν (λ.χ. κλάδος ἐκβιομηχανήσεως ὑποπαραγωγῶν ἀπ' εὐθείας ἐμπορευσίμων) τῶν ὁποίων αἱ δαπάναι λειτουργίας δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν ἀγορὰν μόνον κατόπιν ἐκτοκισμοῦ τοῦ σχετικοῦ τῶν κεφαλαίου.

Σφάλλει ἀναντιρρήτως ὁ Hoffmann ἀποφαινόμενος γενικῶς ὅτι τὸ τοκοφόρον κόστος ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν μόνον τῆς Συγκριτικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων (Betriebsvergleich). Διότι, ἀνεξαρτήτως πάσης συγκρίσεως, συνηγοροῦν ὑπὲρ τοῦ ἐκτοκισμοῦ καὶ ἕτερα ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα, ὡς τὸ ἀκόλουθον :

Δ'. Πρόσδιορισμὸς τῆς πτωτικῆς καμπύλης τοῦ κόστους. Αἱ ἐπιχειρηματικαὶ δαπάναι ἀναλύονται εἰς σταθερὰς καὶ μεταβλητὰς τοιαύτας, ἢ δὲ σχέσις αὐτῶν εἶναι μεγίστης σημασίας, διότι καθορίζει τὴν εὐαισθησίαν τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς παραγωγικότητος (Beschäftigungsgrad) καὶ συναλλακτικότητος.

Πράγματι, ὅσον μεγαλείτερα τὰ σταθερὰ ἔξοδα τόσον πλέον φθίνουσα ἀποβαίνει ἢ καμπύλη τοῦ κόστους ἐπὶ ἀνυψουμένῳ βαθμῷ παραγωγικότητος. Ἀντιθέτως, ὕφεις τοῦ βαθμοῦ παραγωγικότητος, φέρει τάχιστα τὸ κόστος εἰς τὸ ὀριακὸν ἐκεῖνο σημεῖον (Grenzkosten), κάτωθι τοῦ ὁποίου οὐδεμία ὑποχώρησις εἶναι

δυνατή. Δημιουργεῖται τούτέστιν ἔλλειψις ἐλαστικότητας, πλεῖστοι δὲ ἰδιωτοικονομολόγοι, ὡς ὁ Schmalenbach¹, διαβλέπουν εἰς τὸ σταθερῶς ἀνυψούμενον trend τῶν παγίων δαπανῶν ἔναντι τῶν μεταβλητῶν, τὴν αἰτίαν τῆς δυσκαμψίας τῶν τιμῶν, τὴν δυσχερῆ ἐκκαθάρισιν τῆς πτωτικῆς φάσεως τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας καὶ σημαντικὰς περαιτέρω κοινωνικὰς συνεπειὰς.

Ἄλλ' ὁ τόκος ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν σταθερὸν στοιχεῖον. Συνεπῶς μόνον διὰ τοῦ συνυπολογισμοῦ τούτου καθορίζεται ἡ πραγματικὴ πτωτικὴ πορεία τῆς καμπύλης διαμορφώσεως τοῦ κόστους κατὰ τὰς διαφόρους βαθμίδας παραγωγικότητας, ἰδίως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ὑψηλοῦ παγίου κεφαλαίου (anlageintensive).

Τὸ ἀκόλουθον ἀριθμητικὸν παράδειγμα διασαφηνίζει τὴν ἄποψιν ταύτην :

Ἔστω ἐπιχειρήσεις τῆς ὁποίας ἡ μέση κανονικὴ παραγωγικότης ἀνέρχεται ἑτησίως εἰς 10.000 τόννους προϊόντος. Τὰ δεδομένα ἐκμεταλλεύσεως ἔστωσαν ἄφ' ἑτέρου,

ἄτοκον ἑτήσιον κόστος παραγωγῆς:	10.000.000
ἀναλυόμενον εἰς:	
δαπάνας σταθεράς:	7.000.000
δαπάνας μεταβλητάς:	3.000.000
κόστος κατὰ τόννον προϊόντος:	1.000

Αὐξανομένης τῆς παραγωγῆς εἰς 11 - 12 - 13.000 τόννους, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν συμμετροῦ αὐξήσεως τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀκόλουθος διαμόρφωσις διαφορικοῦ κατὰ μονάδα κόστους (Einheitsdifferentialkosten)

παραγωγή	δ. σταθεραὶ	δ. μεταβληταὶ	
α. 10.000	7.000.000	+	3.000.000 = 10.000.000 : 10.000 = 1.000
β. 11.000	7.000.000	+	3.300.000 = 10.300.000 : 11.000 = 936,3
γ. 12.000	7.000.000	+	3.600.000 = 10.600.000 : 12.000 = 883,3
δ. 13.000	7.000.000	+	3.900.000 = 10.900.000 : 13.000 = 838,4

καὶ συνεπῶς :

διαφορικὸν κόστος μονάδος

$$\beta. 1000 - 936,3 = 63,7$$

$$\gamma. 1000 - 883,3 = 116,7$$

$$\delta. 1000 - 838,4 = 161,6$$

1. Πρβλ. E. Schmalenbach : Grundlagen der Selbstkostenrechnung und Preispolitik, 5η ἔκδ. Leipzig 1930.

E. Schmidt : Betriebswirtschaftliche Konjunkturlehre Berlin.

Ἡ πρωτικὴ αὕτη διαμόρφωσις τοῦ κόστους δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἡ ἀκριβής, ἐλλείψει ὀλοκληρώσεως τῶν σταθερῶν δαπανῶν διὰ τοῦ τόκου.

Τούτου γενομένου, δι' ἐνσωματώσεως 1.000.000 (ἤτοι 10 % ἐπὶ στατικοῦ κεφαλαίου 10.000.000, κυκλοφοροῦντος ἅπαξ ἐτησίως (Kostenumsatz) ἔχομεν :

α. 10.000	8.000.000+3.000.000=11.000.000	: 10.000=1.100
β. 11.000	8.000.000+3.300.000=11.300.000	: 11.000=1.027
γ. 12.000	8.000.000+3.600.000=11.600.000	: 12.000= 966,6
δ. 13.000	8.000.000+3.900.000=11.900.000	: 13.000= 915,3

ἐξ οὗ :

	διαφορικὸν κόστος κέρδους
β. 1.100—1027	= 73
γ. 1.100— 966,6	=133,4
δ. 1.100— 915,3	=184,7

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν τελευταίων τούτων ἀριθμῶν πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τοῦ ἀτόκου κόστους καταφαίνεται πόσον ταχύτερον ἐπιδρᾷ ἡ ἀνύψωσις τῆς βαθμίδος παραγωγικότητος¹ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους, ἐπὶ τοκοφόρῳ τοιούτῳ.

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων ἐμφαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ τόκου δίδει τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῆς διαμορφώσεως τοῦ κόστους ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον τῆς παραγωγῆς.

Ἄς παρατηρηθῇ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα ἐξευρίσκονται ἀκριβῶς διὰ τοῦ ἐκτοκισμοῦ ὀλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου καὶ οὐχὶ τοῦ πιστωτικοῦ μόνον τοιούτου, ὅπως ἤδη ἐλέχθη ἐν τοῖς πρόσθεν.

Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιφρονούντων, τῶν καλουμένων «non inclusionists», τὰ ὅποια συνοψίζει ὁ Scovell, δὲν εἶναι σοβαρά. Τὰ πλείονα τούτων ἀφοροῦν εἰς τὰς τεχνικὰς δυσχερείας τοῦ ζητήματος :

1. Οἱ τόκοι βαρύνουσι τὸ προϊόν καὶ συνεπῶς τὰ ἀποθέματα νέας χρήσεως. Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ... φυσικόν, καθ' ὃ ἀνταποκρινόμενον πρὸς μίαν οἰκονομικὴν πραγματικότητα². Ἐση-

1. Ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης γενικώτερον βλ. H. P e i s e r : Der Einfluss des Beschäftigungsgrades auf die industrielle Kostenentwicklung, Berlin 1929.

2. Τὸ πρόβλημα τίθεται ὁμοιομόρφως ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας διαχείρισεως, μέρος τῶν ὁποίων δεόν νὰ ἐνσωματοῦται εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἀποθεμάτων ἀπογραφῆς τέλους χρήσεως.

Παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην συγγραφέων τοῦ κύρους τῶν Kester

μειώσαμεν ἤδη ὅτι ἡ ὀρθὴ κοστολόγησις διαφωτίζει μὲν, ἀλλὰ δὲν δεσμεύει τὴν πολιτικὴν τῶν τιμῶν.

2. Ὁ ἐκτοκισμὸς—τοῦ ἰδίου κυρίως κεφαλαίου, ἔναντι τοῦ ὁποίου στρέφονται προτιμητικῶς οἱ non inclusionists—ἀποβαίνει περιττὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μονοπαραγωγῆς.

Εἰς τοῦτο ἀπαντᾷ εὐστόχως ὁ Mellerowicz¹. διὰ τῶν κάτωθι :

α) Τὸ τοκοφόρον κόστος παραμένει ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐξ-εὔρεσιν τῶν κατὰ τμήματα ἀποτελεσμάτων (Abteilungsgewinne).

β) Τυγχάνει ἐπίσης ἀπαραίτητον εἰς τὴν περίπτωσιν περισσοτέρων ποικιλιῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους.

γ) Ὅμοίως ὡσάκις τὸ προϊόν εἶναι ἐμπορεύσιμον ὡς ἡμιτέχνημα, κ. ἄ.

3. Οἱ τόκοι κυμαίνονται· τί ἐπιτόκια δέον νὰ προκρίνωνται κατὰ τὸν ἐκτοκισμόν ; λέγουσιν οἱ ἀντιφρονοῦντες.

— Οὐχὶ περισσότερο τῶν ἄλλων τιμῶν (Mellerowicz). Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπιτόκια θὰ ἴδωμεν κατωτέρω τὰς κρατούσας ἀπόψεις.

4. Οὐδέποτε κατορθοῦται ἀκριβεστάτη ἐπιβάρυνσις τοῦ κόστους διὰ τοῦ τόκου.

— Τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλας τὰς ἐμμέσους δαπάνας καὶ δὴ τὰς ἀποσβέσεις, οὐδεὶς ὅμως ὀρθοφρονῶν ἀπαλείφει ταύτας ἐκ τοῦ κόστους.

Συμφωνοῦντες πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἀντεπιχειρήματα, θὰ παρατηρήσωμεν προσέτι ὅτι οἱ non inclusionists δὲν παρατάσσουν ἐπιχειρήματα οἰκονομικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ μόνον πρακτικῆς φύσεως ἢ σκοπιμότητος, τὰ ὁποῖα ἐλαχίστην θέσιν ἔχουσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Πεδίον ἀσκήσεως αὐτῶν παρέχουσι μόνον αἱ ἐκάστοτε συνθῆκαι ἐφαρμογῆς².

(op. cit.) καὶ Bliss (op. cit.) καὶ αὐτοῦ τοῦ Federal Reserve Board (ἐν Approved Methods for the Preparation of Balance Sheet) ἡ φορολογικὴ νομοθεσία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπιβάλλει (ἢ ἐπέβαλε μέχρι τινὸς τουλάχιστον) τὴν τοιαύτην ἐνσωμάτωσιν (Federal Income Taxe ἀριθ. 1583 of Regulation 62 (1924).

Βλ. Μ. Ν. Τσιμάρα : Γενικὰ ἔξοδα, ἐν Ἑμπορικῇ Ἑγκυκλοπαιδείᾳ 1936.

1. Βλ. K. Mellerowicz : op. cit. σελ. 58.

2. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ ἐνδεχομένη ἔνστασις ὅτι εἰς περίοδον ἐντόνου προσπαθείας μειώσεως τοῦ κόστους τῶν προϊόντων, ἢ ἐντοκος ἐμφάνισις αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἔκδηλον ἀντίθεσιν. Εἰς τοῦτο θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μία γενικὴ ἀνύψωσις τῶν τιμῶν παραγωγῆς—εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς ρυθμιζομένης οἰκονομίας—οὐδεμίαν ἔχει κοινωνικὴν ἐπίδρασιν, ἐφ' ὅσον συνοδεύεται ἀπὸ ταυτόχρονον περιορισμόν, νομοθετικόν,

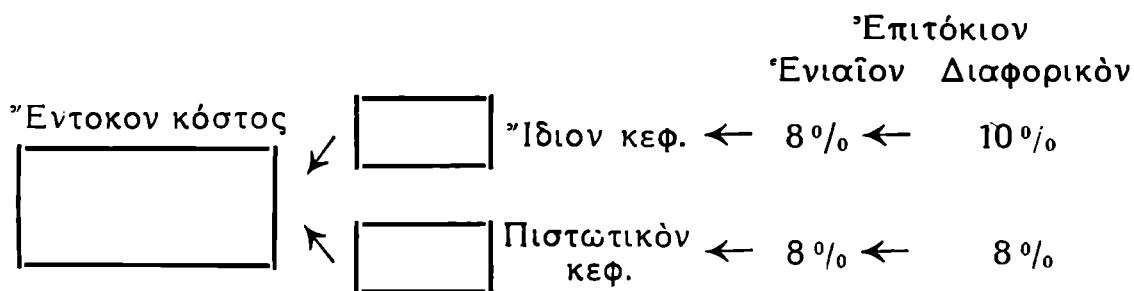
Ἐρχόμεθα ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν εἰδικώτερα τινὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα προκαλεῖ ὁ ἐκτοκισμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κεφαλαίου.

1ον Ἐκτοκισμὸς δι' ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἐπιτοκίων ;

Ἐν καὶ συνηθεστέρας ἐφαρμογῆς τὸ ἐνιαῖον ἐπιτόκιον θεωρεῖται ὡς χονδροειδῆς τρόπος, ὅστις δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν προέλευσιν τῶν κεφαλαίων, δηλαδὴ τὰς συνθήκας χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ συνεπῶς, καθ' ἡμᾶς, τὸν τύπον τῆς χρηματοδοτικῆς τῆς διαρθρώσεως.

Διὰ τοῦτο συνηθέστερον γίνεται ἀποδεκτὸν διττὸν ἐπιτόκιον: μικρότερον μὲν διὰ τὸ ἴδιον κεφάλαιον καὶ μεγαλιότερον σύμφωνον πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἐκάστοτε πραγματικότητα, διὰ τὸ πιστωτικὸν τοιοῦτον.

Τὸν τρόπον τοῦτον εἰσήγαγεν ὁ καθ. Laur, εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Οἰκονομίαν, τὴν δὲ προκύπτουσαν διαφορὰν μεταξὺ τῆς προσόδου τῆς προκυπτούσης συνεπείᾳ ἐπιβαρύνσεως τόκου ἐπὶ ἐνιαίῳ ἐπιτοκίῳ καὶ τῆς προσόδου τῆς προκυπτούσης κατόπιν διαφορισμοῦ τῶν ἐπιτοκίων καλεῖ: Reinertragdifferenz)¹.

Δεχόμενοι, κατ' ἀρχὴν, ἐν τῇ κρατούσῃ οἰκονομίᾳ, τὸν διαφορισμὸν τοῦ ἐπιτοκίου, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀνωτέρω βάσιν διαφοροποιήσεως.

Ἰδιον καὶ πιστωτικὸν κεφάλαιον εἶναι κατηγορίαι νομικαί, ἐλάχιστα δὲ ἢ καθόλου οἰκονομικαί. Οὐδεμία οἰκονομικὴ διαφορὰ, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἣ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολεῖ, ὑπάρχει μεταξὺ μετοχικοῦ καὶ ὁμολογιακοῦ κεφαλαίου.

τῆς συνθέτου ἐπιχειρηματικῆς προσόδου (βλ. μέρος Β'). Ἡ οὐσιαστικὴ βελτίωσις τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν τῶν μαζῶν εἶναι πρόβλημα ἐντατικῆς πληθοπαραγωγῆς ὀρθολογικῶς διεξαγομένης καὶ δικαίου καταμερισμοῦ τοῦ ἀποτελέσματος· οὐδόλως δὲ ζήτημα μεθόδων ὑπολογισμοῦ, δι' ὧν κυρίως προκύπτει ὀρθὴ ἀναταξινόμησις τῆς ἀξίας ἐκάστου εἴδους πρὸς τὰ λοιπά.

1. Βλ. E. Laur: Grundlagen und Methoden der Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft. 3η ἔκδ. Berlin 1927.

Ὁ διαφορισμὸς τῶν ἐπιτοκίων εἶναι σκόπιμος, ἀλλὰ δεόν νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς χρονικῆς διαφορᾶς, τῆς ληκτότητος τουτέστι τῶν κεφαλαίων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει.

Θεωρητικῶς ὅθεν ἐπιβάλλεται τριπλοῦν ἐπιτόκιον, ὑπολογιζόμενον ἐπὶ τῶν μακροπροθέσμων κεφαλαίων [ιδίων ἢ πιστωτικῶν ἀδιαφόρως] ἐπὶ τῶν μεσοπροθέσμων καὶ τῶν βραχυπροθέσμων τοιούτων.

Μετοχικὸν Ὅμολογιακὸν	Μακροπρόθεσμον 10%
Εἰδικοὶ πιστωτικοὶ λ/σμοὶ Ἐνυπόθηκα δάνεια	Μεσοπρόθεσμον 8%
Τρεχ. λ/σμοὶ Γραμμάτια, κλπ.	Βραχυπρόθεσμον 6%

Ἡ τοιαύτη βάσις ἐνέχει μεγίστην σημασίαν, διότι τοιουτοτρόπως ἀντανაკλᾷ ἐπὶ τοῦ κόστους ἡ πιστοληπτικὴ πολιτικὴ τῆς ἐπιχειρήσεως. Αὕτη δὲ ἐξαρτᾶται :

α. Ἐκ τοῦ τύπου τῆς ἐπιχειρήσεως.

β. Ἐκ τῆς εὐστόχου ἢ μῆ, χρηματοδοτήσεως αὐτῆς ἐν συναρτήσει πρὸς τὸν τύπον εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει.

Ὡς πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον, ἄς θεωρήσωμεν ἐνταῦθα τὰς ἐπιχειρήσεις ὑψηλοῦ ποσοστοῦ παγίου κεφαλαίου [anlageintensiv], εἰς τὰς ὁποίας προεξάρχει ἀναγκαστικῶς ἡ μακροπρόθεσμος χρηματοδότησις [βαρεῖαι βιομηχανίαι, δασικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, κτηματικαὶ τράπεζαι, κ. ἄ.]

Εἶναι φυσικὸν ὁ βαρῦνον τὸ κόστος αὐτῶν τόκος νὰ εἶναι αἰσθητότερος ἢ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἴστανται εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς κλίμακος παγιοποιήσεως. Εἰς ἐκείνας τουτέστι ἔνθα ἐπικρατοῦν ἀπολύτως τὰ κυκλοφοριακὰ κεφάλαια, δυνάμενα νὰ προέρχωνται ἐκ βραχυπροθέσμου χρηματοδοτήσεως.

Ἡ ἀκόλουθος παράστασις εἰκονίζει σαφῶς τὰς δύο περιπτώσεις :

Ἐπιχειρήσεις Α τύπου			Ἐπιχειρήσεις Β τύπου		
Ποσοστὸν παγίου		Ἐπιτόκιον τόκος	Ποσοστὸν παγίου		Ἐπιτόκιον τόκος
70	Μακροπρόθεσμον	10% 70	10	Μακροπρόθεσμον	10% 10
20	Μεσοπρόθεσμον	8% 16	20	Μεσοπρόθεσμον	8% 16
10	Βραχυπρόθεσμον	6% $\frac{6}{92}$	70	Βραχυπρόθεσμον	6% $\frac{42}{68}$

Οὕτως, εἰς δύο ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας ἰσόποσα μὲν περιουσιακὰ μέσα, πλὴν διαφόρου διαρθρώσεως, καὶ συνεπῶς λειτουργούσας ὑπὸ διάφορον χρηματοδοτικὴν σύνθεσιν, ἡ ἐπιβάρυνσις εἰς μονάδας τόκου εἶναι ἀντιστοίχως 68 καὶ 92.

Ἡ διαφορὰ αὕτη καθίσταται ἔτι αἰσθητοτέρα εἰς τοὺς τομεῖς ἐκείνους τῆς οἰκονομίας, ὡς λ.χ. τὴν γεωργίαν, ἢ εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους ἔνθα ἡ κυκλοφοριακὴ ταχύτης εἶναι βραδεῖα καὶ ἐλάχιστα ἐπιδεκτικὴ ἐπιταχύνσεως.

Πλὴν ὁμως τοῦ τύπου τῆς ἐπιχειρήσεως ὅστις ἐπιβάλλει ὠρισμένην τινὰ—ἀρίστην πάντως—κεφαλαιακὴν πιστοδότησιν, δεόν νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ἔντοκον κόστος ἔχει συνάμα τὴν ἰδιότητα νὰ προσμετρηῖ αὐτομάτως—διὰ τῆς στάθμης του—πᾶσαν παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ἀρίστης θεωρητικῶς κεφαλαιακῆς συνθέσεως.

Δύο, κατὰ ταῦτα, ἐπιχειρήσεις κατέχουσαι τὰ αὐτὰ ἀπολύτως περιουσιακὰ μέσα στατικῶς καὶ πραγματοποιοῦσαι τὴν αὐτὴν δυναμικὴν κυκλοφορίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμως ἡ μὲν πρώτη πιστοδοτεῖται ὀρθολογικῶς, ἐνῶ ἡ δευτέρα βαρύνεται μὲ δυσανάλογον μακροπρόθεσμον κεφάλαιον, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργῶσιν ὑπὸ τὸ αὐτὸ κόστος παραγωγῆς.

Ἴδου πρόσθετον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ ἀκεραίου τοκοφόρου κόστους.

Αἱ σύντομοι αὗται παρατηρήσεις ἀφήνουν νὰ διαφανῇ ἓνα πλούσιον πεδῖον ἐρευνῶν, ἀναφυόμενον ἐκ τῆς συσχετίσεως τοῦ τόκου πρὸς τὸ κόστος ἐν τῷ πλαισίῳ μιᾶς ἐν γενέσει τελούσης ἐπιχειρηματικῆς τυπολογίας.

Ἐτερον ἐνδιαφέρον θέμα εἶναι τὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἐπιτοκίου, ὡς ἂν λαμβάνεται εἴτε ἐνιαῖον εἴτε διαφορικὸν τοιοῦτον.

Προκειμένου περὶ τοῦ ἰδιωφελοῦς τόκου, συνηθέστερον ὑποδεικνύεται τὸ ἐπιτόκιον τῶν διαθεσίμων ὄψεως, ἐνίοτε ὁμως καὶ τὸ ἐπίσημον προεξοφλητικὸν τοιοῦτον, μὴ ἀποκλειομένων ἀφ' ἑτέρου καὶ ἄλλων λύσεων.

Οὕτω, γενικώτερον, ὡς πρὸς τὸ ἔντοκον κόστος ὁ Schmalenbach προκρίνει τὸ ἀνώτατον ἐπίπεδον τῆς ἀγορᾶς, ἐπιδιώκων διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν δυσμενεστέραν ἐπιβάρυνσιν τόκου. Τοιοῦτοτρόπως διασφαλίζεται ἡ μᾶλλον ἔλλογος διάθεσις τῆς ἀποταμιεύσεως.

Προκειμένου πάλιν περὶ τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου, ἐπικρατεστέρα εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ πραγματικῶς καταβαλλομένου τόκου, καθοριζομένου διὰ τῶν μηνιαίων οἰκονομικῶν καταστάσεων (financial statements) ἢ ἐνδιαμέσων ἰσοζυγίων - ἰσολογισμῶν (Zwischenbilanz)¹.

Ἐὰς παρατηρηθῆ ἔν τούτοις ὅτι ὁ πραγματικῶς καταβαλλόμενος τόκος δὲν ἐκπροσωπεῖ ἐπακριβῶς τὰ πιστωτικὰ κεφάλαια : τὸ μὲν διότι ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἄτοκα (καθυστεροῦντα μερίσματα πληρωτέα), κυρίως ὅμως διότι διάφοροι βραχυπρόθεσμοι πιστοδοτήσεις συνομολογοῦνται μὲν τυπικῶς ἀτόκως, οὐσιαστικῶς ἔν τούτοις βαρύνουσι ἐμμέσως τὴν ἐπιχείρησιν (π.χ. ἄτοκοι λ/σμοὶ προμηθευτῶν, τῶν ἐφοδιασμῶν ἀγοραζομένων ἀκριβώτερον ἢ τοῖς μετρητοῖς).

Ἐν τῇ περιπτώσει ὅθεν ἐνσωματώσεως ὑπολογιστικοῦ τινος καὶ οὐχὶ τοῦ πραγματικοῦ τόκου, γεννᾶται ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ δυσχέρεια τοῦ ὀρθοῦ χειρισμοῦ τῆς ἐπὶ πλέον (ἢ καὶ ἐπὶ ἔλαττον) διαφορᾶς.

Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν θεμάτων ἀνάγεται καὶ ὁ χειρισμὸς τῶν ἐνεργητικῶν τόκων (τρεχουσῶν λ/σμῶν ἀπαιτήσεων, τοκομεριδίων χρεογράφων, τραπεζικῶν καταθέσεων, κ.ἄ.), οἱ ὁποῖοι συνήθως φέρονται εἰς μείωσιν τῶν παθητικῶν τόκων. Ὑπὲρ τῆς λύσεως ταύτης—οὐχὶ ἀνεπιδέκτου σοβαρᾶς κριτικῆς—τάσσεται καὶ ὁ Mc Kinsey².

Ὁ χειρισμὸς τοῦ ἐντόκου κόστους γεννᾶ, ὡς ἀνωτέρω καταδεικνύεται, πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα ζητήματα. Πέραν ὅμως τῆς γενομένης ἀπαριθμίσεως αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσον ἡ διασαφήνισις των θὰ ὠδήγη ἐἰς ἀναπτύξεις τεχνικῆς φύσεως, κειμένας ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τῆς παρούσης γενικῆς μελέτης.

1. Βλ. ἐπὶ τῶν τεχνικῶν τούτων προβλημάτων γενικώτερον :

T h. B e s t e : Die kurzfristige Erfolgsrechnung, Dresden 1930.

H. G r o s s m a n n : Die monatliche Erfolgsrechnung, Berlin 1928.

G. F i s c h e r : Die kurzfristige Abrechnung, Leipzig 1935.

2. Mc Kinsey : Managerial Accounting, τόμ. I, σελ. 191, Chicago 1924.

Συμπληροῦντες τὸ μέρος τοῦτο ἄς σημειώσωμεν ὅτι, πλὴν τῶν ἀναφερομένων ἰδιωτοοικονομολόγων (Scovell, Mellerowicz, Schmidt, Schmalenbach, Wellisch κ.ἄ.) μεταξὺ τῶν inclusionists δέον νὰ περιληφθῇ κι' αὐτὸς ὁ Pareto¹.

Β'. Ο ΤΟΚΟΣ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΔΟΝ

Ἐναλόγως τῆς ἐνσωματώσεως ἢ μὴ τοῦ τόκου εἰς τὸ κόστος, ἀλλὰ καὶ ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐκτοκιζομένων, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, κεφαλαίων ἐπιτυχάνομεν τρία εἴδη προσόδου διαφόρου συνθέσεως, τῶν ὁποίων εἶναι ἀνάγκη ὅπως δοθῇ σταθερὸς καὶ σαφὴς τις ὁρισμός.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη καθίσταται τοσοῦτω πλέον ἐπιβεβλημένη ὅπου ἕκαστον τῶν τριῶν εἰδῶν προσόδου δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς ποσοστὸν ἀποδοτικότητος κατὰ περισσοτέρους τρόπους, ὅποτε πλέον ἐπέρχεται πλήρης σύγχυσις ὄρων καὶ ἐννοιῶν.

Χάριν σαφεστερας διαστολῆς καὶ ἀντιλήψεως τῶν περιπτώσεων τούτων θὰ στηριχθῶμεν εἰς ἀριθμητικὰ κατάλληλα παραδείγματα.

1. Κόστος ἄτοκον.

Ὅσακις οὐδεὶς ὑπολογίζεται τόκος εἰς τὸν παράγοντα Κ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τῆς ἐξισώσεως :

$$AK - K = KP^2$$

ποία ἢ προκύπτουσα πρόσοδος καὶ ποῖος ὁ ἀρμόζων χαρακτηρισμός ; Ἔστωσαν :

ἀκαθάριστος κυκλοφορία	600.000
ἄτοκοι δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως	550.000
καθαρὰ πρόσοδος	<u>50.000</u>

Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ χαρακτηρισμὸς «καθαρὰ» πρόσοδος φαίνεται ἄστοχος, διότι ἐκ ταύτης ὁ π ω σ δ ἢ π ο τ ε θὰ ἐκπεσθῶσιν οἱ παθητικοὶ τόκοι, οἱ πραγματικῶς καταβαλλόμενοι.

Παρατηρητέον ἐν τούτοις ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο (50.000) ἐμφαίνει τὴν ἀπόδοσιν τῶν περιουσιακῶν μέσων τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀσχέτως ζητήματος κυριότητος αὐτῶν. Παριστᾶ συνεπῶς τὴν

1. V. Pareto : Manuel d'Economie politique, σελ. 319, 2α ἔκδ. Paris 1930.

2. Ἐνθα : AK = ἀκαθάριστος κυκλοφορία
 K = κόστος παραγωγῆς
 KP = καθαρὰ πρόσοδος

καθαράν πρόσοδον τῆς ἐπιχειρήσεως¹ καὶ ὡς τοιαύτη εἶναι «καθαρὰ» πρόσοδος. Εὐστόχως ἀποκαλεῖ τὸ ποσὸν τοῦτο ὁ Lehmann «παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα» (Produktionserfolg)².

Τὸ μέγεθος τοῦτο ἐνέχει μεγίστην σημασίαν, διότι δεικνύει τὸ μέτρον τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Μόνον ἕνας μέσος ὅρος τοιούτων ποσῶν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀντιπροσωπευτικὸς ὠρισμένου τύπου ἐπιχειρήσεων (ὕελουργεῖα) ἢ κλάδου τινὸς τῆς οἰκονομίας (ναυτιλία).

Ἡ κ. πρόσοδος ἐπιχειρήσεως δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς ἀποδοτικότητα κατὰ τοὺς ἀκολουθούτους τρεῖς τρόπους :

$$\begin{aligned}
 (\alpha) & \quad \frac{\text{κ. πρόσοδος ἐπιχειρήσεως}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}} \\
 (\beta) & \quad \frac{\text{κ. πρόσοδος ἐπιχειρήσεως}}{\text{πιστωτικὸν κεφάλαιον}} \\
 (\gamma) & \quad \frac{\text{κ. πρόσοδος ἐπιχειρήσεως}}{\text{ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}} = \frac{150.000}{500.000} = 10\%
 \end{aligned}$$

Τῶν δύο πρώτων τύπων δὲν γίνεται χρῆσις, διότι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς μίαν χρησιμοποίησιμον οἰκονομικὴν ἔννοιαν. Ὁ τρίτος ὅμως τύπος ἐμφαίνει τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρουσαν ἀποδοτικότητα, τὴν τοῦ ἀπασχολούμενου κεφαλαίου³ [Lehman: Pro-

1. Θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ εἰπώμεν «κ.π. τῆς ἐκμεταλλεύσεως». Τοῦτο ὅμως θὰ ἦγεν εἰς σύγχυσιν πρὸς ἑτέραν ἀπαραίτητον διάκρισιν τῆς προσόδου εἰς κέρδη ἐκμεταλλεύσεως καὶ εἰς κέρδη συγκυρίας. Δυστυχῶς οὔτε καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχει σταθεροποιηθῆ ἕνα σύστημα διακρίσεων καὶ μία ὁρολογία μὲ πάγιον περιεχόμενον. Ὁ Walb διαστέλλει τὸ Unternehmungsgewinn ἀπὸ τοῦ Betriebsgewinn. Ὁ Schmalenbach τὸ Betriebsgewinn ἀπὸ τὸ Konjunkturgewinn. Ἀναλόγως περίπου καὶ ὁ Leitner: Ordentliche organische Geschäftsgewinne καὶ Zufallsgewinne ἐν F. Leitner: Bilanztechnik u. Bilanzkritik, 3η ἔκδ. σελ. 116, Berlin 1919. Ὁξεία διαστολὴ καὶ ἐπεξεργασία τοῦ πλαισίου τῶν ἐννοιῶν τούτων εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ H. Knolle: Konjunkturgewinn im Verhältnis zum Unternehmergewinn. Jena 1931. Πρβλ. ἐπίσης: K. Schmalz: Bilanz—u. Betriebsanalyse in Amerika Stuttgart 1927, E. Studt: Die privatwirtschaftliche Erfolgsrechnung in den Vereinigten Staaten von Amerika, Bühl-Baden 1935.

2. M. R. Lehmann: Allgemeine Betriebswirtschaftslehre Leipzig 1928.

3. Ὁρθώτατα ἐπεδίωξεν ὁ Nicklisch τὸν καθορισμὸν τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ πραγματικοῦ ἀπασχολούμενου κεφαλαίου, συνυπολογίζων καὶ τὰ ἀφανῆ ἀποθεματικά, διὰ τοῦ ἐμμέσου τρόπου τῆς κεφαλαιοποιή-

duktionswirtschaftliche Rentabilität, Schmaltz και διάφοροι: Unternehmungsrentabilität, Gesamtkapitalrentabilität, Reddito dei capitali investiti].

Ἐάν καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς τοιαύτης ἀποδοτικότητος εἶναι ἀπολύτως πρωτεύων διὰ τὰς οἰκονομικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς, οὐδόλως ἀπαντᾶται αὕτη εἰς τὴν ἡμετέραν οἰκονομικὴν φιλολογίαν. Ἀντιθέτως, ὡς μέτρον τῆς ἀποδοτικότητος, ἴδια τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, λαμβάνεται ἕτερον εἶδος προσόδου, τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται κατωτέρω, ἂν καὶ τοῦτο στερεῖται τῆς συγκριτικῆς ἰκανότητος ἢ ὁποῖα τῷ ἀποδίδεται.

Ἐκ τῆς κ. προσόδου ἐπιχειρήσεως, θὰ ἀφαιρεθῶσιν ὅπως δὴ ποτε οἱ τόκοι τῶν πιστωτικῶν κεφαλαίων οἱ πραγματικῶς καταβαλλόμενοι [ἢ καὶ ὑποχρεωτικοὶ τοιοῦτοι].

ἀκαθάριστος κυκλοφορία	600.000
ἄτοκοι δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως	550.000
κ. π. ἐπιχειρήσεως	50.000
—παθητικοὶ τόκοι	20.000
ὕπόλοιπον :	30.000

Τὸ ἐκκαθαριζόμενον ὑπόλοιπον παριστᾷ ὅ,τι ἀπομένει εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν ἐν τῇ διττῇ αὐτοῦ ιδιότητι, ὡς ἄγνου ἐπιχειρηματίου καὶ ὡς κεφαλαιούχου. Ἐπὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς τοιαύτης προσόδου καὶ τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς διάφορα εἶδη ἀποδοτικότητος ἐπανερχόμεθα ἀμέσως κατωτέρω.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προέχει νὰ ἐξάρωμεν προηγουμένως εἶναι ὅτι: Ἐφ' ὅσον ἐν τῇ καταστρώσει τῆς θεμελιώδους ἐξισώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως :

$$AK - K = KP$$

τὸ κόστος (K) λαμβάνεται ἀτόκως προκύπτει ἀμέσως μὲν ἢ κ. πρόσοδος ἐπιχειρήσεως, ἐμμέσως δὲ (κατόπιν σχετικῆς ἐκπτώσεως τῶν πιστωτικῶν τόκων) ἢ «σύνθετος ἐπιχειρηματικὴ πρόσοδος».

Β. Μερικῶς ἔντοκον κόστος (βεβαρημένον τουτέστι διὰ τοῦ τόκου τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου)

ἀκαθάριστος κυκλοφορία	600.000
—μερικῶς ἔντοκον κόστος (550.000+20.000)	570.000
ὕπόλοιπον :	30.000

σεως τοῦ μερίσματος καὶ τῆς χρηματιστηριακῆς τιμῆς τῶν μετόχων περισσοτέρων γερμανικῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν. Βλ. H. Nicklisch: Wirtsch. Betriebslehre, 6η ἔκδ. σελ. 225 ἐπ.

Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μερικῶς ἐντόκου κόστους ἐξαφανίζεται ἡ Κ.Π. ἐπιχειρήσεως (τὸ «παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα»), ἀντ' αὐτῆς δὲ προκύπτει ἡ ἐπιχειρηματικὴ πρόσοδος. Ἀποκαλοῦμεν δὲ ταύτην σὺνθετον, διότι περικλείει δύο τινά:

1. τὸ κ. ἐπιχειρηματικὸν κέρδος
2. τὸν τόκον τοῦ ἰδίου κεφαλαίου

Εἰς τὴν σύνθετον ταύτην ἐπιχειρηματικὴν πρόσοδον δὲν ἀνταποκρίνεται μία σταθερὰ καὶ ἀπηλλαγμένη παρερμηνειῶν ὁρολογία· ἐν τῇ γερμανικῇ εἰδικῇ φιλολογίᾳ ἀποδίδεται διὰ τῶν:

1. Finanzerfolg : Lehmann
2. Bilanzgewinn : συνήθης ὄρος
3. Reingewinn : Schmaltz, Kalveram, κ.ἄ.
4. Vermögensrente : Laur¹
5. Reinertrag : ἐνίοτε

Ὡς πρὸς τὸν τελευταῖον ὄρον ὁ Mellerowicz² παρατηρεῖ ὅτι εἶναι ἄστοχος διότι ὁ τόκος εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν πρόσοδον: «Zins ist Zins und Ertrag ist Ertrag, beide mit einer bestimmten Funktion».

Ἡ σύνθετος ἐπιχειρηματικὴ πρόσοδος δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τρεῖς πάλιν τύπους ἀποδοτικότητος:

$$\begin{aligned} \text{(αα)} \quad & \frac{\text{Συνθ. ἐπιχ. πρόσοδος}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}^3} = \frac{30.000}{300.000} = 10\% \\ \text{(ββ)} \quad & \frac{\text{Συνθ. ἐπιχ. πρόσοδος}}{\text{πιστώτικὸν κεφάλαιον}} \\ \text{(γγ)} \quad & \frac{\text{Συνθ. ἐπιχ. πρόσοδος}}{\text{ἀπασχολούμενον κεφάλ.}} \end{aligned}$$

Ὁ πρῶτος τύπος παριστᾷ τὴν «ἀποδοτικότητα τοῦ ἰδίου κε-

1. Ὁ ὄρος οὗτος, ἀποτελῶν μέρος τοῦ συστήματος διακρίσεων τοῦ καθ. Laur, ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ 14ου Διεθνoῦς Γεωργικοῦ Συνεδρίου (1929) καὶ συνεπῶς ἰσχύει ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀγροτικὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικήν. Βλ. E. Laur: Eine Internationale Statistik landwirtschaftlicher Buchhaltungsergebnisse. Berlin 1935. Μ. Ν. Τσιμάρα: Εἰσαγωγή τῆς Λογιστικῆς μεθόδου εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Ἀρχεῖον Κοινωνικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, τεύχος Γ' Ἀθῆναι 1936.

2. K. Mellerowicz: Kosten, etc, σελ. 63.

3. Σημειοῦμεν τὴν ὑφισταμένην ἀμφισβήτησιν ἐὰν δέον νὰ λαμβάνηται τὸ ἀρχικὸν ἢ τὸ τελικὸν ἴδιον κεφάλαιον.

φαλαίου» (Lehmann: Finanzwirtschaftliche Rentabilität, Schmalz, Nicklisch, κ. ἄ.: Eigenkapitalrentabilität, ἔσφαλμένως: Unternehmerrentabilität). Ἡ σημασία τῆς ἀποδοτικότητος ταύτης εἶναι περιορισμένη διότι εἰκονίζει τὰς ὑποκειμενικὰς συνθήκας χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ συνεπῶς στερεῖται καθολικῆς οἰκονομικῆς σημασίας.

Διὰ τινὰς ἐν τούτοις ἰδιωτοοικονομολόγους, ὡς ὁ Bliss, ἡ ἀποδοτικότης τοῦ ἰδίου κεφαλαίου εἶναι ἢ προεξάρχουσα διότι αὕτη εἶναι τὸ τέρμα¹ ὄλων τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς τὴν παραγωγικὴν, χρηματικὴν καὶ ἐμπορικὴν σφαιραν.

Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἀληθοφανῆς οὐχὶ ὄμως, φρονούμεν, καὶ βásiμος. Διότι ἡ ἀνύψωσις τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης ἀποδοτικότητος ἐπιδιώκεται διττῶς :

α. Διὰ τῆς μειώσεως τοῦ παθητικοῦ χρηματικοῦ κόστους. Τοῦτο ὄμως διαμορφοῦται ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς, μὲ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν τοῦ ἐπιχειρηματίου.

β. Διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς γενικῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως (διὰ τῆς βελτιώσεως τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ, κ. ἄ.).

Ἐὰν καὶ λοιπὸν ὁ ἐπιχειρηματίας ἐνδιαφέρεται τελικῶς διὰ τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἰδίου κεφαλαίου [τύπος (αα)] ὑποχρεοῦται ἐν τούτοις νὰ δρᾷ, θεωρητικῶς τούλάχιστον², ὑπὲρ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου [τύπος (γγ)].

Τὰ δύο ἕτερα εἶδη ἀποδοτικότητος (ββ, γγ) δὲν εἰκονίζουν χρησιμοποίησιμους οἰκονομικὰς ἐννοίας.

Συμβαίνει ἐν τούτοις νὰ ἀπαντᾶται ὁ τρίτος τύπος (γγ) ὡς ἀποδοτικότης δῆθεν τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν. Τοῦτο τυγχάνει ἀπολύτως ἄστοχον. Εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ἀναγράφεται κατὰ κανόνα [μετὰ σπανίων παρ' ἡμῖν ἐξαιρέσεων] ὡς καθαρὸν κέρδος διανεμητέον, ἢ σὺ ν θ ε τ ο ς ἐπιχειρηματικὴ πρόσοδος, ἢ περιλαμβάνουσα τουτέστι τὸ κέρδος (ὄργανικὸν καὶ ἀνόργανον) σὺν τῷ ἰδιωφελεῖ τόκῳ. Ἡ ἀναγωγή τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς ἀποδοτικότητα τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου ὀδηγεῖ ὄθεν εἰς πλήρη σύγχυσιν βασικῶν ἐννοιῶν τῆς Οἰκονομικῆς

1. «It is final summing up of all other relationships and measures of business efficiency». J. H. Bliss: Financial and Operating Ratios in Management, New York 1923, κατὰ Schmaltz: op. cit. σελ. 122.

2. Δέον ἐν τούτοις νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι πολλάκις ἡ ἰδιωφελῆς ἀποδοτικότης κατορθοῦται διὰ τῆς μειώσεως τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος.

τῶν Ἐκμεταλλεύσεων καὶ συνεπῶς εἰς ἐσφαλμένα οἰκονομικὰ πορίσματα.

Τὰ παρ' ἡμῖν κέρδη τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, ὡς ἐκ τοῦ συνήθους τρόπου καθορισμοῦ αὐτῶν, δεόν νὰ ἀνάγωνται μόνον εἰς % τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου, προσηυξημένου κατὰ τὰ τακτικὰ καὶ ἔκτακτα ἀποθεματικά, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν «κρατήσεων», αἵτινες κατὰ κανόνα συμψηφίζουν λογιστικῶς εἰκονικὸν ἐνεργητικόν.

Ἐπανερχόμενοι καὶ πάλιν εἰς τὴν μαθηματικὴν πλευρὰν τοῦ μερικῶς ἐντόκου κόστους διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοιούτου δίδει :

α) Ἀπ' εὐθείας μὲν τὴν σύνθετον ἐπιχειρηματικὴν πρόσοδον.

β) Ἐμμέσως δέ, κατόπιν ἐκπτώσεως τοῦ ἰδιωφελοῦς τόκου τὸ «καθαρῶς ἐπιχειρηματικὸν ἀποτέλεσμα».

Γ. Ἐντοκὸν κόστος. Τοῦτο ἐγκλείει, ὡς ἐπανειλημμένως ἐσημειώσαμεν, τὸν τόκον τῶν ἐπενδεδυμένων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει κεφαλαίων παγίων καὶ κυκλοφοριακῶν. Ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ τοῦ τόκου (ἐνιαῖον ἢ διαφορικὸν ἐπιτόκιον, ἀρχικὸν ἢ τελικὸν κεφάλαιον) εἶναι ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὰς ἀπορρεούσας συνεπείας, ἐπιδρῶν μόνον ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀποτελεσμάτων :

— ἀκαθάριστος κυκλοφορία	600.000
ἔντοκον κόστος (550.000+20.000+10.000)	<u>580.000</u>
ὑπόλοιπον	20.000

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο εἶναι προφανῶς τὸ «καθαρὸν κέρδος» τοῦ ἐπιχειρηματίου, τὸ ὁποῖον κοινῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐντέχνου συνδυασμοῦ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἀναληφθέντος ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου κινδύνου¹.

1. Σκοπίμως δὲν γίνεται ἐνταῦθα λόγος περὶ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταβληθεῖσαν ἐργασίαν. Αὕτη ἀποτιμωμένη εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν μισθωτικῶν συναφῶν ἀσχολιῶν δεόν κανονικῶς νὰ βαρύνῃ τοὺς μισθοὺς τοῦ Διοικητικοῦ προσωπικοῦ θεωρουμένη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὡς οἰαδῆποτε ἄλλη ἀμοιβή. Ἡ διὰ τὸν ἐπιχειρηματίαν ἀπορρέουσα πρόσοδος ἐργασίας δεόν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ προστεθῇ εἰς τὸ καθαρὸν αὐτοῦ κέρδος. Ἐν ἐναντία περιπτώσει περιλαμβάνεται ἤδη ἐν αὐτῷ.

Τὸ ζήτημα τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ ἀποτελέσματος ἐξετάζει, ἐκ τῶν ἰδιωτοοικονομολόγων, μετ' ἰδιαίτερας συμβολῆς ὁ H. Nicklisch. Ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων καὶ ὑπολογισμῶν αὐτοῦ ἐν τῷ πλαίσιῳ

Τὸ κέρδος τοῦτο ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ παρ' ἡμῖν κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ μερίσματος τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν καλούμενον «δεύτερον μέρισμα». Ἐνῶ τὸ πρῶτον μέρισμα [ἄσχετον πρὸς τὸ «προμέρισμα»] τὸ ὁποῖον διὰ τὰς προνομιούχους μετοχὰς ὀρίζεται (ἄρθρ. 3 § 1 τοῦ νόμου 2190) εἰς τουλάχιστον 4%, δυνάμενον νὰ ἀύξηθῇ διὰ καταστατικῆς διατάξεως, παριστᾷ τὸν ἰδιωφελῆ τόκον.

Τὸ καθαρὸν ἐπιχειρηματικὸν κέρδος δύναται καὶ πάλιν νὰ ἀναχθῇ εἰς τρεῖς διαφόρους ἀποδοτικότητας :

$$\begin{aligned} \text{(ααα)} \quad & \frac{\text{κ. ἐπιχειρηματικὸν κέρδος}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}} = \frac{20.000}{200.000} = 10\% \\ \text{(βββ)} \quad & \frac{\text{κ. ἐπιχειρηματικὸν κέρδος}}{\text{πιστωτικὸν κεφάλαιον}} \\ \text{(γγγ)} \quad & \frac{\text{κ. ἐπιχειρηματικὸν κέρδος}}{\text{ἄπασχολούμενον κεφάλαιον}} \end{aligned}$$

Σημασίαν ἔχει ἀποκλειστικῶς ἡ πρώτη μορφή ἀποδοτικότητος, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται ἡ σχέσις τοῦ καθαρῶς ἐπιχειρηματικοῦ ἀποτελέσματος, κεκαθαρμένου ἀπὸ κάθε προσαύξησιν χρηματικῆς προσόδου, (Finanzertrag) πρὸς τὴν καταβληθεῖσαν ἴδιαν περιουσίαν.

Οὐχ ἦττον ὁμοῦς ὁ Schmaltz δὲν ἀχρηστεύει ἐντελῶς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἀναλυτικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων (Betriebs-analyse) καὶ τὸν τρίτον τύπον (γγγ) ἐμφαίνοντα ἰδιόρρυθμον τινὰ «διαφορικὴν ἀποδοτικότητα» (Differentialrentabilität).

Συνοψίζοντες τὰ τοῦ ἐντόκου κόστους θὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ τόκου εἰς τὸ παραγωγικὸν τίμημα ἔχει ὡς ἀριθμητικὴν καὶ λογιστικὴν συνέπειαν τὴν ἀπ' εὐθείας ἐξεύρεσιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, κεχωρισμένως ἀπὸ τοῦ ἰδιωφελοῦς τόκου.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ συνοψίζει ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω σχέσεις τόκου καὶ ἐπιχειρηματικῆς προσόδου.

τῆς Gemeinschaftrechnung βλ. ἡμέτερον σχετικὸν ἄρθρον ἐν τῇ «Λογιστικῇ Ἐπιθεωρήσει», τεύχ. 78-79, 1936 ὡς καί :

H. Nic klisch : op. cit (6η ἔκδ.) σελ. 303 ἐπ.

H. Nic klisch : Betriebsleistung und Betriebsertrag neben Unternehmerleistung und Unternehmerertrag in der Buchhaltung ἐν περ. Die Betriebswirtschaft, σελ. 38 ἐπ. 1936.

Είδος	Χαρακτηριστικά	Συνέπειαι	Αποδοτικότης	Συνώνυμα ἐν τῇ γερμανικῇ βιβλιογραφίᾳ
Ἔατοκον κόστος	<p>1. Οἱ παθητικοὶ τόκοι ἐκπίπτουνται</p> <p>2. Δὲν ὑπολογίζεται ἰδιωφελῆς τόκος</p>	<p>Ἐξευρίσκειται :</p> <p>1. Ἄπ' εὐθείας : Ἡ καθαρὰ πρόσοδος τῆς ἐπιχειρήσεως</p> <p>2. Ἐμμέσως : Ἔτερα εἶδη τῆς προσόδου</p>	<p>1. Ἐνδιαφέρουσα μορφή : (α) $\frac{\text{καθαρὰ πρόσοδος ἐπιχειρ. ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}{\text{ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}$</p> <p>2. Μορφαὶ ἀδιάφοροι : (β) $\frac{\text{καθαρὰ πρόσοδος ἐπιχειρ. ἴδιον κεφάλαιον}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}}$</p> <p>(γ) $\frac{\text{καθαρὰ πρόσοδος ἐπιχειρ. πιστωτικὸν κεφάλαιον}}{\text{πιστωτικὸν κεφάλαιον}}$</p>	<p>Μορφή (α) Produktionswirtschaftliche Rentabilität. Gesamtkapital Rentabilität. Unternehmungsrentabilität.</p>
Μερικῶς ἔντοκον κόστος	<p>1. Οἱ παθητικοὶ τόκοι ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ παραγωγικὸν τίμημα</p> <p>2. Δὲν ὑπολογίζεται ἰδιωφελῆς τόκος</p>	<p>Ἐξευρίσκειται :</p> <p>1. Ἄπ' εὐθείας : Ἡ σύνθετος ἐπιχειρηματικὴ πρόσοδος</p> <p>3. Ἐμμέσως : Ἔτερα εἶδη τῆς προσόδου</p>	<p>1. Ἐνδιαφέρουσα μορφή : (αα) $\frac{\text{σύνθετος ἐπιχειρ. πρόσοδος ἴδιον κεφάλαιον}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}}$</p> <p>2. Μορφαὶ ἄχρηστοι : (ββ) $\frac{\text{σύνθετος ἐπιχειρ. πρόσοδος πιστωτικὸν κεφάλαιον}}{\text{πιστωτικὸν κεφάλαιον}}$</p> <p>(γγ) $\frac{\text{σύνθετος ἐπιχειρ. πρόσοδος ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}{\text{ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}$</p>	<p>Μορφή (αα) Unternehmer Rentabilität. Eigenkapital Rentabilität. Finanzwirtschaftliche Rentabilität.</p>
Ἔντοκον κόστος	<p>1. Οἱ παθητικοὶ τόκοι ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ παραγωγικὸν τίμημα</p> <p>2. Ὑπολογίζεται ἰδιωφελῆς τόκος ἐνσωματούμενος ἐπίσης εἰς τὸ κόστος</p>	<p>Ἐξευρίσκειται :</p> <p>1. Ἄπ' εὐθείας : Τὸ καθαρὸν ἐπιχειρητικὸν κέρδος</p> <p>2. Ἐμμέσως : Ἔτερα εἶδη τῆς προσόδου</p>	<p>1. Ἐνδιαφέρουσα μορφή : (ααα) $\frac{\text{καθαρὸν ἐπιχειρημ. κέρδος ἴδιον κεφάλαιον}}{\text{ἴδιον κεφάλαιον}}$</p> <p>2. Μορφαὶ ἄχρηστοι : (βββ) $\frac{\text{καθαρὸν ἐπιχειρημ. κέρδος πιστωτικὸν κεφάλαιον}}{\text{πιστωτικὸν κεφάλαιον}}$</p> <p>(γγγ) $\frac{\text{καθαρὸν ἐπιχειρημ. κέρδος ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}{\text{ἀπασχολούμενον κεφάλαιον}}$</p>	<p>Μορφή (γγγ) Differential Rentabilität. (K. Schmaltz).</p>

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. E. Schneider: Theorie der Produktion, Berlin - Wien 1934.
2. H. v. Stackelberg: Grundlagen einer reinen Kostentheorie, Berlin - Wien 1932.
3. K. Mellerowicz: Kosten und Kostenrechnung. Tom. I: Theorie der Kosten, Berlin - Leipzig 1933.
4. St. Lorentz: Grundlagen der Kostengestaltung, Berlin - Wien 1932.
5. M. R. Lehmann: Die industrielle Kalkulation, Berlin 1930.
6. Müller-Bernhardt: Industrielle Selbstkosten bei schwankendem Beschäftigungsgrad, Berlin 1925.
7. E. Schmalenbach: Selbstkostenrechnung und Preispolitik 5 έκδ. Leipzig 1930.
8. R. Lupetti: Contributo à la teoria economica del costo di produzione, Firenze 1933.
9. R. Malinverni: La rilevazione dei costi nei suoi aspetti economici e contabili piu recenti, Roma 1935.
10. M. J. Clark: Economics of the overhead Costs. Chicago 1923.
11. R. Delaporte: Le prix de revient. Paris 1934.
12. Shoolmesters: Le prix des produits à frais croissants et celui des produits reproductibles à grè. Paris 1926.
13. B. Schnettler: Der Betriebswirtschaftliche Zins. Stuttgart.
14. Reichskuratorium f. Wirtschaftlichkeit (R K W): Grundplan der Selbstkostenrechnung. Δημοσίευμα ἀρ. 61. Dortmund 1930.
15. R. K. W.: Kostenaufbau, Kostensenkung, Preisgestaltung. Δημοσ. ἀρ. 81. Εἰσηγήσεις καὶ συζητήσεις τῶν: καθ. Prion, Geldmacher, Kalveram, Rössle, Lehmann, Grossmann, κ.ᾶ
16. H. Wellisch: Zinsen als Kosten in der Industrie. Leipzig 1934.
17. C. H. Scovell: Interest as a cost. New York 1929.
18. K. Hax: Der Gewinnbegriff in der Betriebswirtschaftslehre. Leipzig 1926.
19. Alb. Speck: Grundsätze für die Berechnung d. Rentabilität industrieller Unternehmungen. Berlin 1935.
20. O. Hummel: Das Rentabilitäts - und Wirtschaftlichkeitsproblem Stuttgart 1927.

Εἰς περιοδικά :

1. Guido Fischer: Ist das Eigenkapital zu verzinsen? ἐν Wirtschaftlichkeit ἀρ. 7/1930.
 2. Schnutenhaus: Kapitalzinsen als Produktionskosten vom amerikanischen und vom deutschen Standpunkt, ἐν Z. f. Handelswissenschaft u. Handelpraxis (νῦν die Betriebswirtschaft) Τομ. XX σελ. 156 ἐπ.
 3. Dickinson: The Fallacy of including interest au Rent as part of manufacturing costs. ἐν Journal of Accountancy, Τομ. XXII σελ. 588 ἐπ.
 4. R. Löwenstein: Der Einfluss d. Zinsen auf die Abschreibung ἐν Z. f. Handelwissenschaftliche Forschung, σελ. 371, 1922.
 5. Edw. Artiss: Zinsen als Kostenbestandteil, ἐν The Cost-Accountant σελ. 11, 1928.
 6. K. Klinger: Die Verzinsung des Eigenkapitals in der Selbstkostenrechnung unter Berücksichtigung ihrer Bedeutung für die kalkulatorische Fabrikbuchhaltung Z. f. Betriebswirtschaft, τεύχος 9, 1927.
-